

Obisk

»Marija, rešnica ladij v viharju«

»naslov zaobljubni sliki na Žalostni gori pri Mokronogu, zanimivem primeru slovenske ljudske umetnosti, o katerem govori v tej številki »Obiska« članek dr. S. Mikuža (Foto Konservatorski urad)«

Ilustrirani družinski mesečnik

8-9

Pesnik, njegov obraz in njegov dom

SILVIN SARDENKO, PISEC »ROME« OD PRVIH LITERARNIH POSKUSOV V »ZADRUGI« DO GROBA (1897—1942)

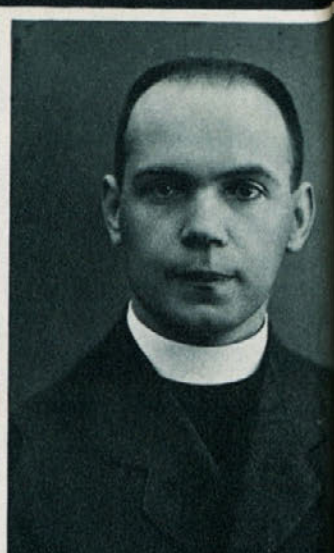
1. Pesnik »Zadruga« in »Ljubljanskega zvona« ter rokopisnih zbirk »Šmarnice« ter »Na meji mladosti« (1897)

4. Pesnik »Rome« v Rimu (1905)

5. Pesnik zbirke »Mater Dolorosa« (1908)

6. Silvin Sardenko ob »Obisi Izidorja Cankarja« (1911)

2. Pesnik »Marjetic« (1900)

10. Pesnikov dom v Rogaški Slatini

7. Ob »Dekliških pesmih«

3. Pesnik prispevkov v »Almanahu slovenskih bogoslovcev«

9. Pesnik na mrtvaškem odru

8. Zadnja slika pred smrtjo

Jože Krivec:

VRTNICE

Prav za prav je študentu Andreju hudo pri srcu, ko se spominja na tisto zgodbo o vrtnicah. Saj res ni bil nič drugega kot en sam majhen dogodek, kakor se jih dogodi v človeškem življenju lahko vsak dan nekaj. Kdo bi vendar na vsak tak drobec polagal važnost! Včasih skuša pozabiti na to zgodbo in se potolažiti, a se vselej tedaj nekaj v njem zdrami, upre. Mogoče bo nekoč drugače z njim in se bo vsemu temu smejal.

Proti večeru nekega poznega jesenskega dne, mračnega in neprijaznega, kakor so le dnevi v jeseni, mu je mamica (vsaj tako jo je on klical, čeprav je le stanoval pri njej in ni bila njegova rodna mati) prinesla šopek vrtnic.

»Te so pa vaše!« mu je kratko dejala, ko jih je uravnavala v stekleno vazo in jo postavila na mizo v njegovi sobi.

Prvi hip ni nič dosti obrnil oči nanje, ker je bil zatopljen v knjigo, ležečo mu na kolenih.

»Da veste, to so poslednje letos! In te je poslala vam!« se je nasmehnila. Zdelo se je, da mu je ta smehljal hotel povedati nekaj več, a je ostal samo smehljal. Potem je odložil knjigo in pristopil, da bi jih pogledal. Napol razcveteni popki so strmeli vanj, kakor bi se mu hoteli klanjati. Tako nekaj svežega, novega in vselega je žarelo iz njih, da bi bil najraje od radosti zavrisknil. Kakor bi se ne bili rodili in zrasli v tej vlažni in puščobni jeseni. Mračna svetloba je padala nanje, da so spale za drobnimi lističi temne sence. Sklonil se je in pritisnil na mehke cvetove svoje lice. Z roko je šel preko njih, mehko in božajoče, kakor bi jih hotel nekaj vprašati. Saj bi mogoče res bilo prav, če bi jih bil vprašal, katera roka jih je natrgala.

»Ali niso lepe? Te je še pustila slana!« je mamica zašepetala in stopila k vratom.

»Kdo pa vam jih je dal?« je vprašal študent in strmел v njen še vedno tihi smehljal.

»Niso zame! Vam jih je poslala!« je odgovorila.

»Kako? Kdo mi jih je poslal?« Pridržal je dih, kakor da bi to motilo svečani trenutek.

»Tega ne smem povedati! Prosila je, naj molčim,« je dejala. »Sicer pa je tako vseeno, veste ali ne.«

»Ne! Res, morate mi povedati!«

Stopil je bliže k njej in ji zrl v oči. Čutil je tedaj, da je nekaj mehkega splavalo čez njen obraz in oči so ji zasijale čisto v drugi, drugi luči. Mogoče je ta svetel lesk prihajal iz ljubezni, ki jo mati občuti nad svojim otrokom. A študent Andrej vendar ni bil njen otrok. Kljub temu se mu je zdelo, da nikoli ni šla mimo njega brez materinskega smehljala na ustih.

Omehčala se je. Vedela je, da ne bi prej miroval, dokler mu ne bi izdala skrivnosti. Mehko ga je pogladila po licu. »Če že moram povedati, naj bo tako! — Vida vam jih je poslala. Vendar ji ne povejte, da sem vam to razodela!«

V srcu ga je ogrela toplota in ga vsega prežela.

»Vida? Res?« je poltiho vprašal.

»Da! Moj otrok!« je odgovorila in drsajočih korakov odšla iz sobe. Andrej je imel na jeziku še besedo, ki bi ji jo bil rad zaupal. Prepozno je bilo.

Mehko božajoče je prijel z obema rokama za vazo z vrtnicami in jo nesel k postelji na omarico. Dolgo je strmел v mehke barve.

Andrej je že skoraj pozabil, kako je prišel v tisto hišo. Prav za prav, po kaki zaslugi...

Mamica je bila Vidi teta. Minilo je tedaj že dobro leto, odkar sta se Andrej in Vida spoznala. Zdaj je hodila ona v peto, on v osmo šolo. Rada sta se imela, to je bilo vse. Študentska ljubezen je tako lepa, da

človek zaradi nje potoči marsikatero solzo. Takrat je vse lepo, vsak smehljal, vsak gib, vsak korak je kakor pesem. Pozneje se človek skoraj sramuje take nežnosti, tihe sreče. Od vsega tega mladostnega življenja pa mogoče odnese v srcu le sliko smehljaja, ki živi dalje, ko že vsega drugega ni več. Da, sliko smehljaja, kakršnega rodi tista mlada ljubezen, ki je je sam dih in sreča. Pozneje, ko mu je težko, se spomni na ta smehljal in spet mu je sladko pri srcu. Včasih se celo vsemu temu smeji, prešerno in s krohotom, vendar ta smehljal še vedno ostane in spomin nanj je dragocen.

Ko je hodil Andrej v sedmo, so ga poklicali v to hišo, da bi inštruiral fanta prvošolca. Rekli so mu, da si je izbral njega za inštruktorja. Nikoli ni mogel izslediti, ali se je zgodilo to po zaslugi Vide ali kako drugače. Tako je prvo leto hodil inštruirat tja, a v osmi šoli se je preselil v to hišo.

Tako se je menda vse začelo. Tako se je porodila tista sanjava pesem v dveh mladih srcih, ki ji pravimo ljubezen. Tako so priromale v mračni jeseni poslednje vrtnice v Andrejevo sobo. Oh, te lepe vrtnice!

♦

Vrtnice so ovenele, kakor vsaka roža, ko poteče njen čas. Najprej malo povesejo glave, barva izginja kakor umirajočemu z lic. Ko naposled sklonijo svoje glavice preko roba vaze, tedaj vemo, da se ne da z njimi nič več opraviti. Če se jih le z enim samim prstom dotakneš, se sesujejo in ostanejo le goli peclji.

»Teh vrtnic pa mi ne smete tako hitro odnesti!« je dejal Andrej neko soboto mamici, ko je slutil, da bi jih utegnili spraviti vkraj.

»Zakaj ne? Saj so že grde in lističi odpadajo,« je pripomnila.

»Ne! Tega res ne smete storiti! Morate jih pustiti, čeprav so suhe!« jo je prosil.

Nek večer nato je mnogo sanjaril o Vidi. Sam ni vedel prav, kaj se je prav ta večer dotaknilo njegovega srca, da mu je bila neprestano pred očmi. Njen obraz je plaval pred njim, bele roke so ga v duhu božale in srečen je bil ob teh mislih.

Sedel je k mizi, v bližino suhih vrtnic. Pomaknil jih je bliže k sebi. Obledelo cvetje je bilo na pol trdo in nekam tuje hkrati, da ga je zabolelo pri srcu, ko je šel z roko preko njega. Bil je takrat velik ljubitelj rož in pesmi...

Ko mi jih je prinesla, so bile lepše, je pomislil. Lepše in bolj sveže. Morebiti zato, ker jih je natrgala mehka in bela roka, zdaj pa se jih že dolgo ni dotaknila.

Tisti večer je ob suhih cvetih prvič podvomil, da bi mogel kdaj Vido izgubiti. Samo tako nalahko, le mimogrede je šel ta dvom skozi njegovo srce, vendar ga je vsega prevzel. Zbal se je za njo in ne bi je pustil za nobeno ceno od sebe. Sklonil je glavo in samo tuhtal, lezel vedno globlje v otožnost, dokler mu niso prišle solze v oči. Zaihtel je.

Tedaj je nenadoma začutil na rami roko. »Kaj vam je? Kaj se je zgodilo?« Bila je mamica, ki mu je prišla pripravljat posteljo. Nič ni slišal, kdaj je odprla vrata. Tako čudovito tiho je prišla ta večer.

Oklenil se je njene mehke roke in samo molčal. Sree je bilo vsega prepolno, da bi bil mogel v tem trenutku govoriti. Vse je bilo v njem: žalost, veselje, sanjavost, plahost, vse. Ni mogel najti niti ene same besede, s katero bi se ji bil mogel potožiti.

»Kaj je vendar?« je ponovila.

»Vrtnice...«, je komaj izdaval iz sebe. Razumela je, kaj ji je hotel povedati. Molčala je in tiho stala ob njem. Kakor lastna mati! Ko se je čez nekaj časa zrav-

nal, se je zdelo, da so tudi v njenih očeh svetle solze. To se ga je še globlje dotaknilo in ga prevzelo.

»Želela bi vam mnogo sreče, naj bo kakor koli!« je naposled dejala.

Teh iskrenih besed se Andrej vedno rad spominja. Ko mu je hudo, ga tolažijo, ko lepo, ga svariyo.

+

Tiste suhe vrtnice je potem še dolgo hranil. Rekel bi, skoraj predolgo. Bile so mu nad vse drage in če bi mu jih bili odnesli, bi mu bili iztrgali iz srca najlepše. Človek je včasih s kako malenkostjo čuden kakor otrok!

Postavil jih je vrh stojala za knjige. Tja je potem skozi vso ljubo zimo obračal oči, ko je prihajal iz šole. Le zagledati jih je moral in v njem je bilo trenutno vse jasno in svetlo, kakor cerkev na božični večer, ko goré v njej vse luči. Ko je prišel domov, je najprej pogledal te vrtnice, kakor bi se bal, da jih nekega dne ne bo več. A so ga vedno čakale...

Ko je naslednji majnik študiral za maturo, so se neko jutro počasi odprla vrata njegove sobe. Med vrati je stala Vida. Mirno se je smehljala. V roki je držala lep šop rdečih vrtnic, po katerih je bila raztresena še hladna jutranja rosa. Svoje razkošne barve so razlivala, kakor bi krvavele. Za hip je ostrmel. Človek, ki ga preseneti lepa stvar ali pričakuje velikega trenutka, menda vedno za hip ostrmi. Potem se je tudi Andrej zasmel.

»To sem ti prinesla, da boš laže študiral!« je dejala in jih položila na mizo. Za njo je stala mamica in samo gledala. Iz oči so ji sijali žarki prikrite sreče.

»Ali zdaj lahko odnesem te suhe?« je vprašala in pokazala na stare v vazo.

Pokimal je Andrej in ona si jih je dala v predpasnik, da jih ne bi raztresla po tleh. Potem je odšla.

Andrej in Vida pa sta se samo gledala nekaj trenutkov, begala s plahimi pogledi sem ter tja, kakor bi iskala drug na drugem neko grobo vsakdanjost, o kateri bi lahko začela govoriti.

»Hladno jutro je danes!« je zašepetala.

»Zato imaš tako rdeča lička!« je Andrej odgovoril. Pristopila je bliže k njemu, da jo je mogel plaho prijeti za drhteče roke...

+

Eno leto in pol je šlo mimo. Spet je pozna jesen. Pozna in meglena jesen!

Pred nekaj dnevi je Andreja presenetilo pismo. Iz pisave na ovitku ni mogel spoznati, kdo neki ga je pisal.

Ko ga je odprl, se je začudil. Na roko mu je padla stisnjena rdeča vrtnica. Bila je še na pol sveža. Priložen ji je bil listek: »To je poslednja letos z našega vrta. Zato ti jo pošiljam!«

Bog vedi, kdo jo je poslal. Kdo se je v trenutku, ko vse umira, spomnil z majhnim koščkom življenja na Andreja?

Spet ga je zajela neka plahost in otožnost. Zdi se mu, da mu je ta cvet, ki leži tu pred njim, v nadlego. Mogoče bi bil to zgodbo o vrtnicah laže pozabil. A mu jo je ta rdeči cvet priklical v spomin.

Spet mu je težje pri srcu...

Naša pokrajina v stari umetnosti: Cerkniško jezero po Wagnerjevi litografiji iz začetka 19. stol.

»Kaj pa je tebe treba bilo?« je godrnjal marsikateri zastopnik starega rodu, ko se je rodilo slovenski kulturi novo dete. To je bilo leta 1919. V prvem letu je novorojenček večinoma dremal, kaj kmalu pa se je začel tako živahno udeleževati, da je opozoril ljudi nase in prišli so ga gledat: videli so nekaj prikupnega, vzljubili so to malo krepko stvarco in jo začeli negovati. Nikdo ni vedel, kdo mu je bil oče, kdo mati, opazili pa so lepo družino starejših in mlajših gospodov, ki so poganjali v nekem tujem slogu rezljano zibelko in prepevali vedremu otročičku tisti prvi »ajaj, ajaj sinček moj...« Moški zbor se je zbiral krog čudne zibelke in

Otroci »delajo« medtem ko odrasli igrajo nogomet, plavajo in hodijo v gore.

prepeval bodrilne koračnice. Tisti, ki so bili zraven, vedo povedati, da so slišali največkrat krepke tenorje Betetta in Bloudka, pa nižje glasove Deržaja, Gorca, Jakliča, Vodiška. Med vnetimi pevci je bila tudi družina Župančičev, muhastemu fantičku v zibelki pa je baje najbolj ugajal božajoči bas Žižkov. Včasih so prepevali ubrano kakor gorski zvonovi, včasih hreščeče, da se je fantiček plašno oziral po resnih obrazih krog sebe. Kar je glavno, fantiček je dobro uspeval, v 12 mesecih je shodil in takrat so ga krstili. Po soglasni želji so mu dali za tiste čase še precej nenavadno ime — »šport«.

Hudo razvajeno dete je bil naš enoletni sinko. Prva beseda, ki jo slišite iz ust nežnih otrok je navadno »mama«; naš fantiček pa, ki je nikoli ni poznal, je kričal na ves glas samo: »Zoga, zoga, zoga!« Dobri gospodje so mu res prinesli ropotulji podobno žogico, sinko pa jo je treščil ob tla in kričal dalje. Tako dolgo je kričal, da so mu dali pravo usnjato žogo. Nad nogo-metno žogo pa je bil tako navdušen, da jo je brcal od jutra do večera. Razvajeni fanté pa ni miroval. Zahteval je še kolo, pa konja, sprinterice, železno kroglo, disk, kopje, čoln, motor in nazadnje še smučke in sanke. Precej globoko so morali strici in botri seči v žep, da so mu vse to kupili, nadebudni sinko pa je bil hvaležen in se je igral na veliko veselje mnogoštevilnih svojih prijateljev. Da bi ga lažje zredili, so sklenili, da bodo ustanovili v ta namen posebno družbo. 25. aprila 1920 so se zbrali in ustanovili »Slovensko športno zvezo«.

V nekaj tednih je zvedela vsa ljubljanska mladina za dobroto športa. Pri športni zvezi se jih je oglasilo sto in več in razvajeni sinko se je kar izgubil v množici. Najbrž so ga dali v rejo izkušeni Iliriji.

+

Neverjetno naglo se je razmahnilo športno gibanje po Slovenskem. V mestih in na deželi so ustanavljali nogometne in kolesarske klube, v gorah so odpravljali planinske kočice, atleti so začeli z rednimi treningi, prijatelji konjskega športa pa so se zbirali krog »Slovenskega dirkalnega društva«. Se z večjo vnemo pa so se oprijeli dela v telovadnicah. Telovadci so bili sicer po svetovnem naziranju ločeni v dva tabora, oba pa sta prirejala celo vrsto vaditeljskih tečajev, javnih nastopov in tekem. Začela se je doba telovadskih taborov, kjer ste videli na stotine fantov in deklet, ki so navduševali svoje pristase z množičnimi vajami in junaškimi sestavami na drogovi in bradljah.

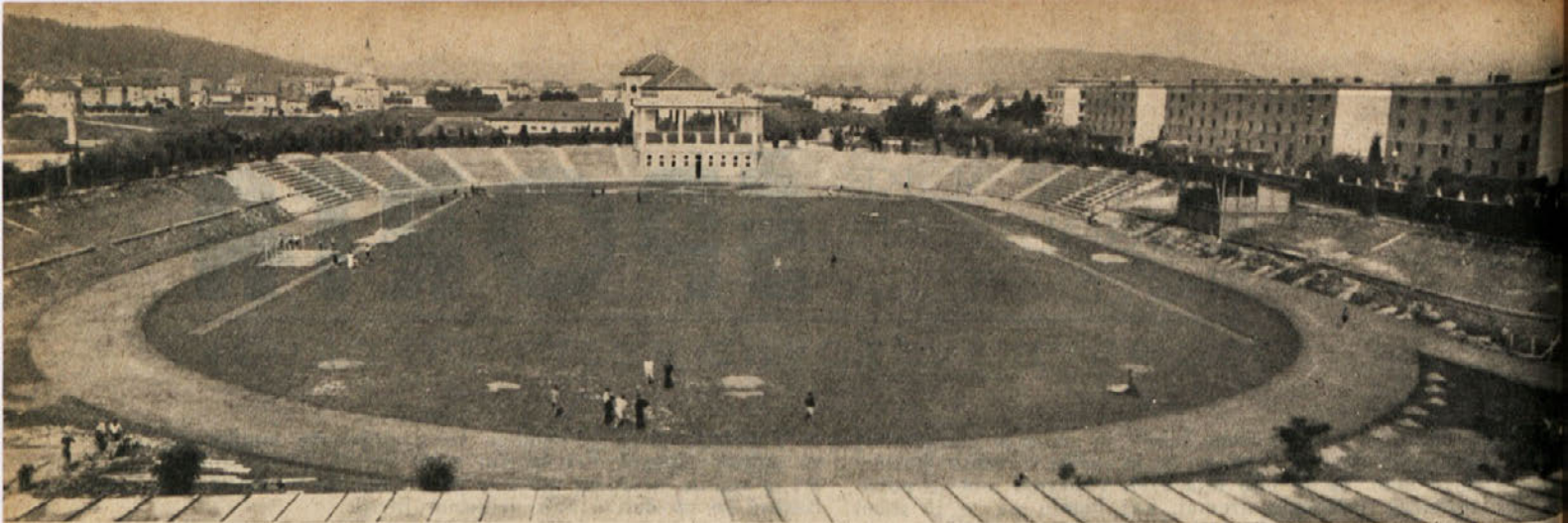
Posebno agilni so bili ilirijanski nogometaši. Nedeljo za nedeljo so prirejali tekme, zdaj z domačimi, zdaj z inozemci. Toliko nogometašev je bilo v Iliriji in tako dobrih, da so bili celo nastopi njene rezerve privlačni. V jeseni l. 1920. je odpravila Ilirija prvaka Tirolske Innsbrucker SV s 4:0, uspešno pa se je zoperstavljala tudi češkemu moštvom. Ko je potovala enajstotica Češkega leva iz Plzna v Spalato, se je morala kajpada zaustaviti v Ljubljani. Tekma z Ilirijo je bila neodločena 0:0. Na splošno željo občinstva so morali ostati Čehi še en dan v Ljubljani, da bi prišlo na ponovni tekmi do odločilnega rezultata. Tokrat so imeli Ljubljanci manj sreče in igro so izgubili s 4:1. Nek dnevnik je zapisal ob tej priliki svojo prvo športno reportažo. Takole je končal neznani športni poročevalec: »...tisto obotavljanje z žogo, tista negibčnost, nakopičenost vseh igralcev, tista negotovost: naprej ali nazaj. Vse to bo treba v bodoče popraviti in kot princip naj velja deviza: naprej!«

15. avgusta, v letu rojstva Slovenske športne zveze, so bile prve plavalne tekme na Bledu. Na 50 m prosto je zmagal gostujoči Lasič (Karlovac) s časom 37.6 sekund, med deklety pa je bila prva Anica Černetova, ki je preplavala isto progo v 42.6 sek. V skokih v vodo sta se kosala Kavšek in Vodišek in so sodniki priznali prvenstvo z nekaj desetinkami točk razlike Kavšku.

Bila je res doba velikega razmaha. Pri Tacnu so prirejali konjske dirke za nagrade 1000, 800 in 600 kron,

Talna telovadba: »Dobro držite, postavili se bomo na roke!«

Ljubljanski stadion, simbol krepke organizacije in velike požrtvovalnosti slovenskih telovadcev.

na cestnih kolesarskih dirkah se je pojavila Šolarjeva zvezda, na Ljubljani so se urili v plavanju in veslanju, v vrstah Ilirije pa so začeli tudi s tenisom. Ustanovili so lepo ilustrirano in sploh bogato strokovno revije »Sport«, v jeseni pa so organizirali »Športni teden«, ki bi po pravici zaslužil naslov prve olimpijade slovenskega naroda. Vse vrste športa so prišle na tem tednu do veljave: nogometne tekme, kolesarske dirke, veslaška regata, atletska revija in podobno. Za udeležbo na dirkah so pripravili poseben vlak, za slavnostni del prireditve pa so najeli nič manj kakor veliko unionsko dvorano.

Na lahkoatletskem delu športnega tedna so dosegli sicer pičle rezultate, zaslužijo pa vseeno, da jih preglejamo:

Tek na 100 m: Pretnar (Ilirija) 12.4 sekunde; tek na 400 m: Vidmajer (Ilirija) 1:02.1 min.; tek na 1500 m: Pečnik (Svoboda) 5:15.0 min.; skok v višino z zaletom: Beneš (Ilirija) 1.47 m, brez zaleta: Pretnar (Ilirija) 1.22 m; skok v daljino z zaletom: Pretnar (Ilirija) 5.25 m, brez zaleta: Marussig (Sparta) 2.60 m; krogla: Pretnar (Ilirija) 8.95 m; kopje: Vidmajer (Ilirija) 34.45 m; disk: Bloudek (Ilirija) 28 m; skok s palico: Beneš (Ilirija) 2.55 m. Začetek je bil to, vendar lep začetek!

Proti božiču l. 1920. so se zdramili tudi zimski športniki. Hiteli so v Bohinj, »v naš Davos«, kakor so govorili. In lepo je bilo tam! Na smučiščih so se zbirali nadebudni smučarji in se razposajeno borili za »obstanke«. Nič razvajeni niso bili, nič se niso smejali začetniku, zakaj njihovo znanje je bilo še izenačeno kakor med brati. Napravili so tudi majhno skakalnico za junake, sankarji pa so uživali dobrote zime na slovečem sankališču »Belvedere«. Oživel je Bled, zglasili so se Tržičani, zdramili so se tudi Ljubljanci. Začela se je doba zimskega športa.

✱

Prišlo je olimpijsko leto 1924. Športniki in telovadci so krenili v mikavni Pariz, da bi se pomerili z najboljšimi tekmovalci vsega sveta. Športniki so se vrnili praznih rok, na prsih telovadcev pa so blestele zlate, srebrne in bronaste olimpijske kolajne. Novica, da je dosegel

mladi Leon Stukelj svetovno prvenstvo v telovadbi, je dala vsemu telesnokulturnemu gibanju na Slovenskem novih pobud. Telovadci so želi priznanje, športniki pa so se vrnili z dragocenimi izkušnjami. Tudi telovadci drugega tabora so se povzpeli med najboljše na svetu. Ime Kermavnerja, ovenčano z zmagami v mednarodni konkurenci, je rodilo lepo število posnemalcev. Stukelj se je proslavil spet na olimpiadi v Amsterdamu, Ker-

Ljubljanski študentje gredo na taborenje (Dalmazia).

mavner pa je prinesel venec zmage iz Kölna in Prage. Škoda, da ni prišlo med telovadci obeh taborov do skupnega nastopa; naši uspehi na olimpijadah bi bili še večji!

✱

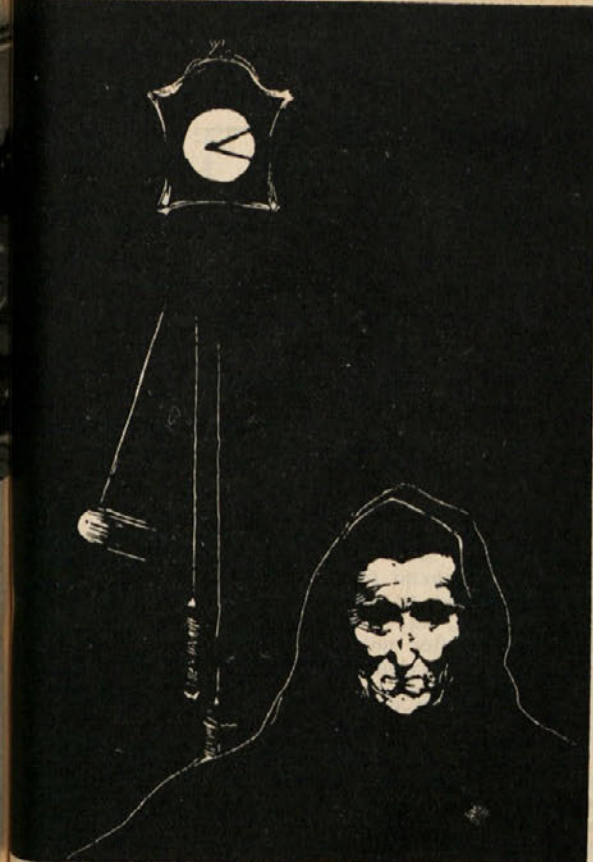
Proti koncu prvega desetletja slovenskega športa se je porodila v glavi vedno ustvarjajočega inž. Bloudka blagoslovljena misel: »Sredi bele Ljubljane moramo zgraditi moderno kopališče, da bodo imeli ljudje več priložnosti za plavalni šport!« Rečeno, storjeno. Dobili smo kopališče Ilirije, kjer so vzgojili v nekaj letih sto in sto plavalcev modernega crawla. Pri plavalnih treningih, posebno pa še pri otroških tečajih se je kar trlo mladine. Uspeh ni izostal. Ilirija se je razvila v plavalno trdnjavo, ki se je krepko upirala mojim strom z morja, pa tudi slovečim inozemskim plavalnim klubom. Ah, kako zmagoslavni in prijetni so bili večeri, ko smo gledali na Iliriji znane nočne tekme ob razsvetljavi žarometov! Tudi v inozemstvo so odhajali naši plavalci in se merili z najboljšimi v Evropi kot enaki z enakimi.

Razmah plavanja, planinstva, zimskega športa in telovadbe pa je pritegnil toliko mladih prijateljev in športnega občinstva, da ga je zmanjkovalo pri nogometu. K temu se je pridružilo prehudo prestižno nasprotstvo med domačima rivaloma Ilirijo in Primorjem — in nogometni

(Nadaljevanje na str. 135)

Za pivovarno Union, kjer stoje danes stanovanjske hiše, so se Ilirijani urili v teku.

IZ ZBIRKE SLOVEN SKIH LESORE ZOV

Mihael Kambič: »Dopolnjeno je!«

Božidar Jakac: Ilustracija k zbirki A. Gradnika

Maksim Sedej: Jutro

Miha Maleš: Travica

Hinko Smrekar: Kurent

Miha Maleš: Martinjak

GRAMOFON

Ko sem stopil v sobo, je stala sestra pred očetom. Navdušeno, kakor znajo to vse odličnjakinje, mu je nekaj dopovedovala in se smejala. Očka je zadovoljno kimal, jo pobožal po laseh in dejal, da je sicer pričakoval tako spričevalo, da pa je le presenečen. Potem je pomignil meni. Nekoliko počasi sem izvlekel dijaško knjižico iz žepa. Očka je že začel nekaj mrmrati in tolči s petami ob tla. Potem sem knjižico odprl in mu jo dal. Še preden je pogledal vanjo, me je premeril izpod oči. Za nekaj korakov sem se pomaknil nazaj. Očka se je zatopil v rede, jaz pa sem komaj premegeval smeh. Lica so se mu bolj in bolj širila, obraz je dobival vedno veselejše gube in potem je zadovoljen vstal.

Zdi se mi, da bi bilo bolje, če bi dal tej zgodbi kakšen drug naslov. Do zdaj prav za prav res še ni bilo mnogo povedanega o gramofonu...

Očka pravi, da je tudi zaradi mojega spričevala prijetno presenečen. Pravkar sem si mislil, kako so lahko srečni naši starši. Kar dve prijetni presenečenja za en dan. Zvečer pri večerji je očka v majhnem slavnostnem nagovoru pohvalil sestro in mene. Zlasti njo, pa tega sem že vajen. Ko je sestra pri kompotu omenila, da bi bil tudi jaz lahko odličnjak, če bi se le malo bolj potrudil, se mi je zakolcalo. No, hvala Bogu, očka ne spada med tiste, ki niso nikdar z malim zadovoljni in je dejal, da je dobro, da je še sploh tako! To je mož!

Preden smo legli, sva šla s sestro prisluškovat pred spalnico. Očka je predlagal mami, da bi kupili »ta malima«, kar je nedvomno pomenilo naju dva, ki sva napeto slonela pred vrati in zadrževala sapo, radio ali gramofon. S sestro sva se objela in malo je manjkalo, da nisva podrla kipa, ki stoji sredi sobe. To bi bilo prav gotovo očkovo današnje tretje presenečenje. Pozno proti polnoči je potihnila v najini sobi debata o radiu in gramofonu...

Po celodnevni razburjenosti smo se le odločili za — gramofon. In sicer, ker ima mnogo pozitivnih lastnosti. Mamica je svoj predlog utemeljila s tem, da pri gramofonu ne porabiš elektrike, drugič pa zato, ker bi rada ostala v mirnem sožitju s sosedi, saj ve, da takih rjovenj, kakor jih producira radio, gramofon ni zmožen. Sestra, ki je precej romantična, čeprav je za razred višje od mene, se zanj navdušuje, češ da ga lahko vzame na »družinske sprehode v prosto naravo« ali pa celo na šolski izlet.

No, ker smo uvideli, da ima gramofon precej prednosti pred radiom — igraš lahko, kadar sam hočeš, in to počasi ali hitro, in tudi v finančni poziciji je precej pred radiom — smo se končno odločili zanj. Očka, ki je bil v svoji mladosti navdušen telovadelec, je seveda dodal nekaj stavkov o koristi navijanja gramofona s posebnim ozirom na telesne vaje in človekovo zdravje. In še zadnja točka: nikoli se ne pokvari gramofon in ni ti treba dvakrat ali trikrat tedensko letati po popravljalca.

Preden smo ta večer legli, je očka še razlagal, da bi ustvaril nekako psihološko razpoloženje za naslednji dan, ko smo mislili gramofon kupiti, razne zabavne zgodbe o gramofonu, ki so ga imeli oni doma in ki so ga še morali z roko porivati naokrog...

In zdaj je doma.

Na zunaj niti ni tako zanimiv. Precej obširna škatlja, črno prepleškana, in na njej priliman papir ki bi naj vsakega prepričal, da je gramofon zadnja letošnja novost in da je pravkar prispel iz tovarne.

Najprej smo okna krepko zaprli, da nas ne bi že prvega dne kdo ozmerjal, in pričeli smo izbirati plošče. Ker smo jih imeli samo majhno število, kupili smo za poskušnjo namreč samo dve, smo bili z izbiro še precej hitro gotovi.

»Ta — tam, ta — tam —«. Kar dviga me. Odličen gramofon! Mamici ravno toliko, da ne stopijo solze v oči od ganjenosti. Očka pa sedi ob steklenih vratih verande in zapira oči. Bog ve, kje je zdaj? Sestrica bi pa samo plesala. Jaz pa kot Cerber slonim ob gramofonu in ne pustim, da bi se ga kdo tudi dotaknil.

Gramofon je res sijajna iznajdba! Naviješ, sedeš v naslonjač in poslušas Carusa! Prosim vas: rajnkega Carusa! Naj si radio to privoščim, če si more! Ha, ha! Ali pa poslušas napev, ki si ga lani slišal ob morju, in vsi spomini ti priplavajo pred oči.

Očka se boji, da bi se ljudje v hiši ne pričeli razburjati in zato sva se s sestro zmenila, da bova odslej vse stanovalce zelo prijazno pozdravljala po stopnicah. Hišnikovemu malemu, ki se najbolj razburja, bom dal svoj album znamk. Ha, ha! Diplomacija!

Prvo razočaranje! Poleg naloge, ki smo jo pred tednom v šoli pod tem naslovom pisali, sem ga danes tudi pri gramofonu doživel. Kar na vsem lepem je namreč pričel kašljati. Sprva nalahno, potem pa vedno glasneje. Mamica je predlagala, da bi nalili nekoliko olja vanj, kar pa je danes silno tvegana zadeva, posebno ko gramofon najbrž nima niti pravice do olja. Zvečer je očka ves prestrašen odšel v mesto in pripeljal s seboj nekega gospoda, ki je dejal, da ni nič hudega, ampak da je to najbrž le zaradi tega, ker je prišel iz skladišča, kjer je bogve koliko let ležal in čakal odrešenja.

Ko je očkov znanec odšel, je očka dejal, da je res precej toplo v sobi. In ko se je slednjič še sestra oglasila, da se v taki vročini ne more učiti, ona se namreč tudi sedaj, ko so počitnice, uči in jo baje to niti najmanj ne moti, smo sklenili, da se vsa okna na široko odpro. Toda gramofon je le kašljal še naprej...

Včeraj je bil Ružin god. Ruža je namreč moja sestra. Očka in mamica sta dovolila in priredili smo majhen zabavni večer, zlasti da bi pokazal gramofon. Povabil sem tri sošolce in tudi sestra dve sošolki. Večer se je sijajno razvijal. Pravili smo si dogodke iz šole in potem smo se malo zavrteli. Sijajen, kolosalen je gramofon! Potem je sestra zaigrala nekaj na klavir. Toda, joj! Ravno smo zaplesali valček Ruži na čast, ko je nekaj zahreščalo. Očka, ki se je še malo časa prej ponosno oziral na družbo, je ves zbledel. »Donavski valovi« so padali iz oktave v oktavo in se slednjič — zdelo se mi je, da je nekdo v gramofonu izzivalno zaklajal — popolnoma ustavili.

Vsi so me gledali, kakor da bi jaz bil kriv.

»Pero je počilo,« je nekdo pomirljivo menil.

»Nemogoče! Čisto nov gramofon!« sem ga zagovarjal. Zabave je seveda bilo konec. Vsakomur je misel uhajala h gramofonu. Vse se je nekam razbilo. Sestrica se je potem v postelji zvečer zjokala.

No, da ima tudi gramofon bolezni, tega do danes res nisem niti slutil.

Potem je gramofon nekaj tednov miroval in prav nič se ni z njim v zvezi govorilo, razen morda to, da je sosedov štiriletni Nejček pojedel dve gramofonski igli, kar pa na njegov disciplinirani in sicer druge hrane navajeni želodec ni niti najmanj vplivalo. Stanovalci v hiši so nas že pričeli zopet prijazneje pozdravljati...

Počasi se je bližal moj rojstni dan. Osemnajst let! Bome, to ni vsak dan, še vsakih sedemnajst let ne! In vedno bolj me je prijemala želja, da bi zopet zaslišal glasove iz te škatle.

Dva dni pred rojstnim dnevom sem ga nesel v popravljalnico.

»Nekaj neverjetnega!« je dejal trgovec.

»Kaj ne? Jaz tudi pravim!«

»To je morala biti neka obtežitev... hm...!«

Bedak! Kakor da se je kdo vozil po gramofonski plošči...

»... no, no... sicer pa nič hudega. To se lahko vsakemu pripeti. Takoj bomo zamenjali pero. Čez pol ure se že lahko zopet oglasite!«

Stopil sem malo po mestu in premišljeval, kako bomo proslavili rojstni dan. Komaj sem čakal, da je minilo tiste pol ure in že sem stal v trgovini.

»No, sedaj pa je v redu!«

»Ste dali močno pero?«

»Sijajno! Zadnje je. Še stara zaloga, odlična kvaliteta, še predvojno blago! Ste lahko brez skrbi. Tako. Tukaj pa, prosim, račun. Se priporočam in na skorajšnje svidenje!«

Zdi se mi, da sem zbledel. Ne morda, da bi mislil, da ne bo treba nič plačati, toda taka vsota... Sicer pa človek rad tudi nekaj žrtvuje, če bo le res trajno držalo. No, trajno! To se pravi, vsaj nekaj let. Še stara zaloga... To bo dobro!

Nič ne vem, kako in kdaj sem prijadral domov. Takoj sem ga seveda navil. Odlično! Zvečer smo ga kar sredi večerje zopet navijali in kar sredi plošče, zdelo se mi je, da sanjam, je nekaj počilo in plošča se je trudo ustavila. Očka me je debelo pogledal, potem pa smo vsi planili h gramofonu.

»To je nemogoče!« Očka si je oblekel neko staro obleko, si zavihal rokave in ga pričel razdirati. Mamici so prišle solze v oči, pozneje pa se je potolažila, ko ji je očka dejal, da jih je svoje dni sam ne ve, koliko razdril in da je to njemu tako kakor njej odpirati konzerve. Sploh pa da pozna gramofon od znotraj najmanj tako kakor jaz notranjščino latinske slovnice.

»No, potem pa je že bolje, da ga nesem takoj popraviti!«

»Nemogoče, nemogoče! Kaj takega se še ni dogodilo! Da bi tako močno pero počilo. Nemogoče! Čisto nova zaloga! Komaj prejšnji teden sem jo dobil naravnost iz tovarne. Čisto sveže blago. Ne bi rekel, če bi bilo blago predvojno in že preležano, ampak, saj vam pravim: čisto nova zaloga, zadnja pošiljka...« in trgovec si je gladil koccinice.

Čisto živčen sem bil in vse se mi je zdelo neke v megli. No, račun me je zopet stregnil... Brrrrr...! Doma smo danes zopet sedeli okrog gramofona in poslušali. Odslej ga bom navijal samo jaz!

»... Ne, ne! Brez skrbi! Bila je pač smola! Tokrat ne bo počila. Danes sem kupil novo pero... močno, elastično. Počakaj!« in brž sem izvlekel beležko in se znova nagnil k telefonski slušalki. »Dvakrat varjeni Extrafon patent!... Da, da... A, koga? Še kakšna dva, tri bom povabil... Malo se bomo zabavali in... dobro... brez skrbi, saj ti pravim: dvakrat varjeni Extrafon... Torej ob sedmih... dvakrat varjeni... Adijo!« Sedaj pa še k drugim na dom.

Gotovo sem ga že dvajsetkrat navil, da bi se pero segrelo. Očka je namreč tudi že prepričan, da je vsemu bila kriva prehitra izprememba temperature, med tem ko mamica trdi, da so najbrž plošče pretežke...

No, danes je pa res veselo. Zelenko oponaša profesorja zgodovine. Očka se smeji na vse kriplje. Danes je izredno dobre volje. Celo cigareto mi je ponudil... Potem sem stopil h gramofonu in ga navil. Počasi je drsela igla po prvih krogih. Priznam, da sem trepetal, kakor trepeče mamica ob prvem nastopu svoje punčke. No, brez skrbi! Stvar se dobro razvija. Prvi toni že udarjajo po sobi. Tedaj pa! Groza!

Včeraj je nekdo stal pred trgovino z muzikalijami. To sem bil jaz.

Premišljeval sem, da bi si lahko s tistim denarjem, ki sem ga porabil za popravila, mogel kupiti že prav čeden, ne vem že koliko cevni super radio...

Gramofon pa le imamo doma. Včasih vrtim kakšno ploščo kar z roko. Povračamo se v stare čase... Proč ga pa očka le noče dati. Za staro železo, pravi, da je še predober, premlad in pa prelahek. In sploh je dobro, če nas pride kdo obiskat, da vidi, da smo muzikalna družina...

(Nadaljevanje s strani 130)

šport, v začetku toliko obetajoč, je začel pešati. Vedno manj je bilo občinstva na nogometnih tekmah, igralci pa so se začeli izgubljeni. Kdo se ne spominja črnih dni, ko so se vrnil iz Spalata s polno malho zadetkov; če se prav ne motim, jih je bilo 14! Ljudje pa, ki so bili na čelu slovenskega športa, so se tolažili: »Ni glavno, kaj gojimo, bomo pa v drugih športih močnejši!«

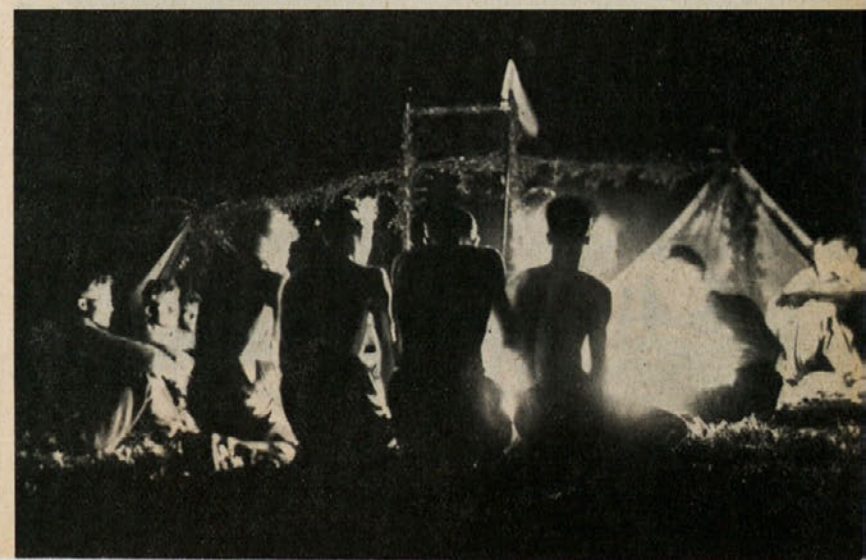
Ena od mnogih, ki so znanili slavo slovenskega plavalnega športa.

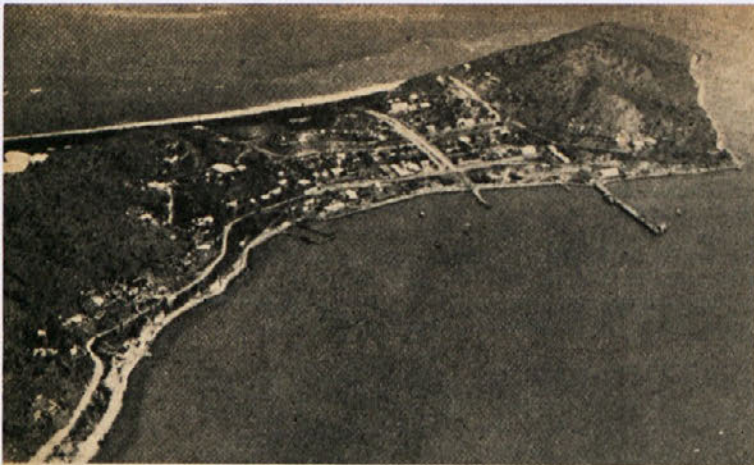
Zimski športniki so opustili sani in se oprijeli samo smučk. Na najlepših smučiščih, ležečih visoko v gorah, je zapela sekira. Začeli so graditi smuške domove in skakalnice. Razmah belega športa je prinesel razveseljiv napredek v vseh vrstah smučanja. K temu je treba prišteti še okoliščino, da so povabili k nam norveške trenerje, ki so jih naši fantje z veseljem sprejeli. Tudi Čehe in Nemce so povabili.

Ko so zgradili v Planici orjaško skakalnico, so ljudje zmajevali z glavami. Ko pa so veliki plakati vabili prijatelje belega športa v Planico k prvim skakalnim tekmam, se jih je odzvalo toliko, da so morali poskrbeti za posebne vlake. Ah, koliko navdušenja je bilo, ko si stal sredi desetstisočglave množice in gledal drzne skakalce, ki so se spuščali nad strmimi prepadi planiške skakalnice. Leto za letom so romali ljudje v Planico in pričakovali z radovednostjo, kdaj bo padla 100 metrska znamka. Ni bilo treba dolgo čakati: ko je tretjič privabila Planica vse tisto, »kar leze ino gre« na smučeh, so se ljudje v nepopisnem navdušenju oddahnili: Bradl je potegnil na 101 m in to je bil višek. Čeprav so pozneje skočili tudi 118 m, vendar nam bo ostal 15. marec 1936 v spominu kot dan največjega športnega užitka.

Življenje atletov je bilo bolj mirno. Lahki atletiki velja prvo mesto med športi, vendar pa pri nas še nima tiste privlačnosti kot večeri na Iliriji ali sončni dnevi ob planiški skakalnici. So pa bili atleti med najvztrajnejšimi. Nikoli niso prenehali z delom, urili so se pozimi in poleti in dosegli po Stepišniku in Koširju uspehe, ki jih vsakdo pozna, na katere je vsakdo ponosen.

Prijatelji zdravega načina življenja pri tabornem ognju.

Pogled na pristanišče Port Moresby, papuanske prestolnice, iz 3000 m višine. Tu je ekspedicija opravila zadnje priprave za raziskave notranje Nove Gvineje.

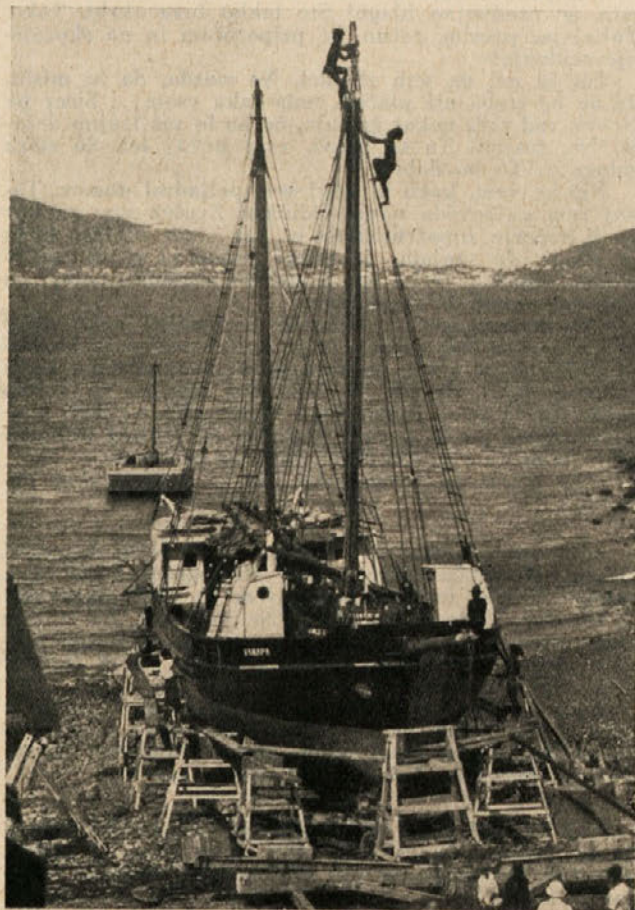

Radovedni domačini plemena Hula so pribredli po plitvini, da bi si ogledali vodno letalo. Čeprav živijo blizu Port Moresbyja in bili v stikih z novo omiko, prinašajo vodni pošasti zadostilne daritve.

Domačinska vasica v Elevali. Koče so iz »nipe«, palme, ki tod izdatno uspeva, ter nekam podobne našim stavbam na koleh.

Papua - tema

»Vanapa«, oskrbovalna ladja, ki je bistveno pripomogla k uspehu ekspedicije, ko jo skrbno pripravljajo za plovbo po skrivnostnih vodah notranje Papue.

Da bi danes stopil na mestno ulico mož iz kamene dobe, opremljen s sulico in ščitom, ki mu visl ob ledjih lobanja njegovega nekdanjega smrtnega sovražnika, bi gotovo ustavil ves promet. Za našo domišljijo je to bitje izginilo z vsemi mastodonti in dinosavri vred v zgodnjo človeško zgodovino, o kateri nam le še voščene podobe v muzejih pričajo, kako so ti naši predniki nove kamene dobe živeli. Tam jih vidimo v steklenih omarah, kako si potrpežljivo stružijo in plijo orodje iz gladkega kamna, kako si tešejo čolnice in pripravljajo puščice za lov. Tako jih gleda obiskovalec muzeja, ki se mu nehote pri tem vriva vprašanje: »Kako bi takle močic strmel, ko bi nas videl z našim ostrim strelnim orožjem, letali in radiom?«

Strmel bi in v resnici je tudi strmel. Zakaj dejstvo je, da ljudje nove kamene dobe živijo še v našem desetletju! V nekaterih gubah zgrbančene zemeljske oble ga najdemo, kjer živi še prav tako, kakor je živel pred tisočimi leti.

Takega je namreč našla pred nekaj leti ekspedicija, ki se je odpravila v temne pragozdove Nove Gvineje, da bi našla divji sladkorni trs, s katerim so hoteli okrepiti žlahtnega, ki mu je grozila smrt zaradi raznih boleznih in zajedalcev.

Nova Gvineja je drugi največji otok na svetu, ki se s svojimi 1500 miljami razteza pod ravnikom v zahodno Tiho morje. Okrog njegovih gorskih vrhov se bijejo besni deževni viharji, ki potem v bučnih rekah drvijo po obširnih nižinah. Beli trgovci, rudarji in lastniki nasadov so se naselili samo ob robu skrivnostne dežele, ki je po svoji notranjosti še prav tako neraziskana, kakor je bila ob času drznih španskih, portugalskih, holandskih, francoskih in angleških raziskovalcev.

Nova ekspedicija se je odpravila na pot z manjšo ladjo in letalom. Letalo je opravilo več ko 57 poletov, skupaj preko 10.000 milj, nad prečudno deželo kokosovca, ljudožrcev in vraž, nebeško lepih ptičev, gora in močvirij, v katerih mrgoli kroko-dilov, kač, pijavk in komarjev.

...nove Gvineje

V Stricklandu, neraziskani notranji pokrajini, so domačini prestrašeni pobegnili v pragozd, ko se je bližalo vodno letalo. Sele ure in ure pozneje so previdno prilezli na dan in si ogledujejo »velikega skobca«.

Pigmejska domačija, podobna velikemu golobnjaku. Vsa teža sloni na obrežanem figovcu in pomožni drogovi podpirajo kočo z vseh strani. Mali Pigmejci so spretni plezalci, ki se tako umno ognejo nevarnostim pragozda.

Izhodišče raziskovanj je bil Port Moresby. Najprej so možje ekspedicije pregledovali Kikori. To je obalna dežela, ki jo presekajo neštествni rečni rokavi in je polna močvirij, kjer uspevata zlasti mangrove in sago. Ljudje so si uredili življenje kakor naši nekdanji mostiščarji. Zanimive so socialne razmere v tem prvem papuanskem predelu. Družinsko življenje in zakon sloni na visokih нравnih načelih, mnogoženstvo je izključeno že zaradi tega, ker so ženske po številu v manjšini. Iz nekkih verskih razlogov namreč določeno število ženskih novorojenčkov pomorijo takoj po rojstvu.

Obleka je preprosta zadeva. Dečki do desetega leta in deklice do šestega ne nosijo nič. Možje imajo ozek trak blaga iz rastlinskega tkiva okrog ledij, ženske pa nosijo neke vrste predpasnik. Nosni prekat in ušesni mečci imajo prebodene ter v

Solska »poslopja« v domačem slogu. Na levi opaziš zrelejše deklice s knjigami v rokah.

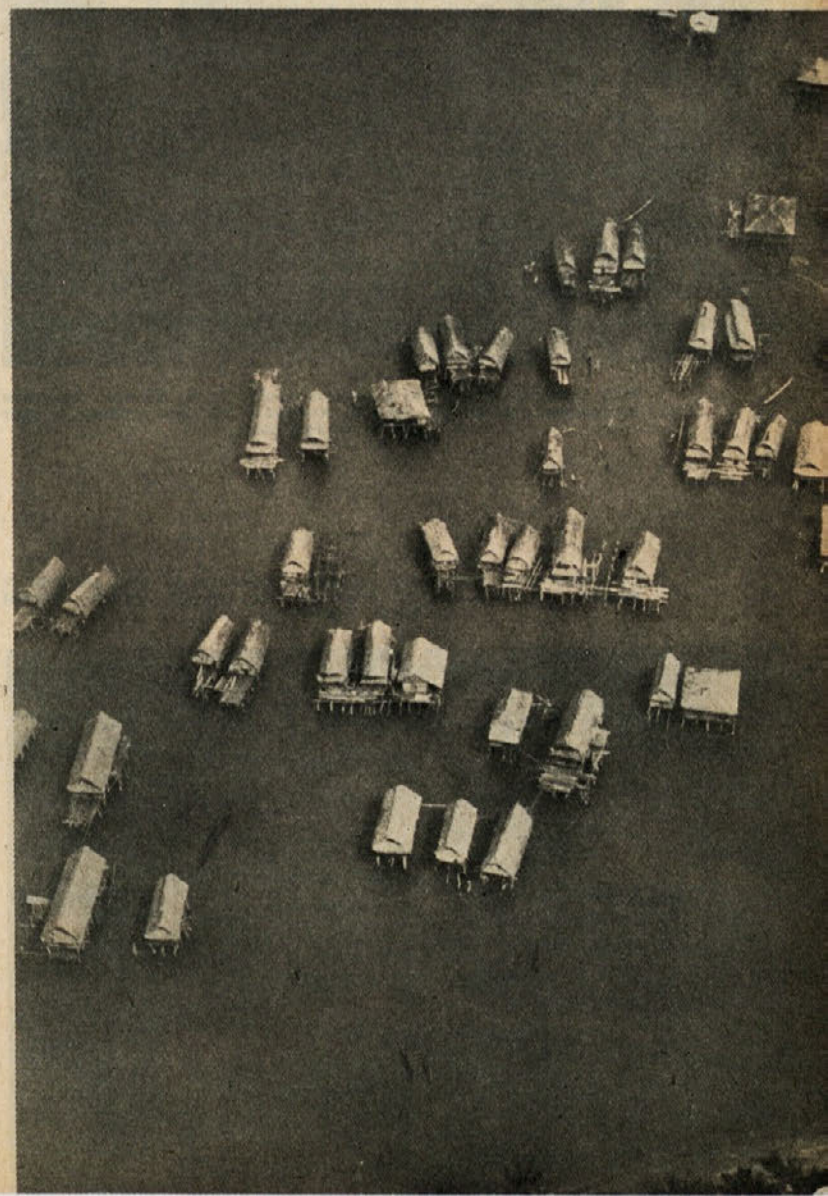

njih vtaknjene podolgaste, svinčnikom podobne okraske iz kamna, kosti ali bisernine. Lov na divjad in ribe jim nudi prehrano. Domačin stalno nosi s seboj lok in puščice ter je kot strelec in zalezovalec izreden veščak. Tudi za ribe imajo posebne puščice.

Iz Kikorija je ekspedicija rinila čedalje bolj proti notranjosti. Našla je sladkorni trs, ki ga je iskala. Vrh tega pa je več mesecev prebila med pravimi predstavniki nove kamene dobe, ki se skrivajo v plemenskih gručah po temni notranjosti Nove Gvineje. Tod je nabrala mnogo slikovnega gradiva ter prav zanimive podatke o jezikih, narečjih, šegah, čarovnijah, socialnih ustanovah in pravstvu.

Priobčili smo vrsto slik iz te ekspedicije, ki bodo nedvomno zanimale tudi bralce »Obiska«.

Pogled z letala na obalno vas ob Novi Gvineji. V teh stajbah na kolen živijo najbolj umni, a hkrati najbolj bojevit papuanski domačini.

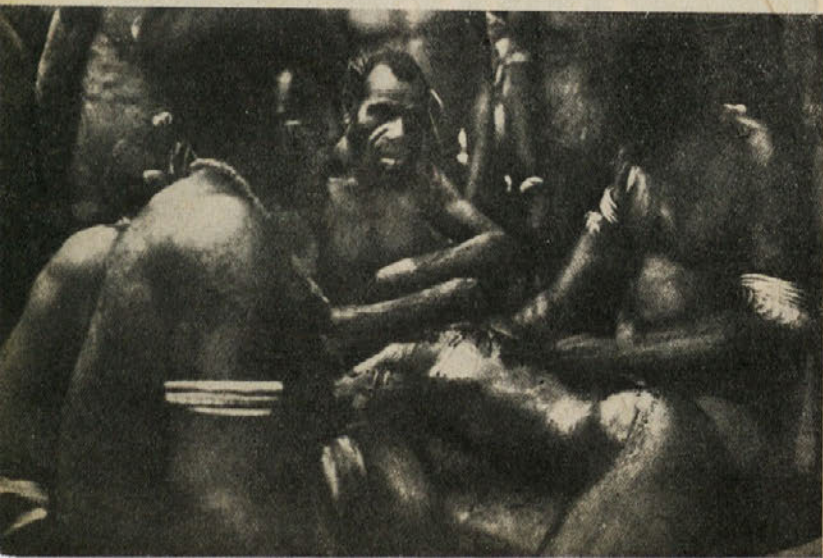

Domač čoln, ki ga varujejo posebni plavači, sestavljeni iz dajših drogov, da se vozilo ob viharjih ne prevrne. V ozadju otoček z jetnišnico, kjer biva 112 jetnikov morilcev.

Mož kamene dobe strmi v svetem spoštovanju, ko vidi, da stopa iz zračne pošasti bel človek. Domačin na levi prinaša v dar perje rajske ptice.

Ljudožrci pri strahotnem obredu. Podobica je bila posneta v Sepiku, kjer se divjaki sem pa tja vdajajo gnusni navadi uživanja človeškega mesa.

Blizu Port Moresbyja najdeš mnogo takih večjih tesarjev, ki iz debela tešejo čolne.

Hrom domačin si vneto ogleduje zračnega obiskovalca.

Zgodba sobenjšce Šimkovke

Sobenjke in sobenjšce imenujejo naši kmetje ljudi, ki nimajo razen sobe, cunj na sebi in pokrivala na sebi ničesar drugega. To so skratka berači, potepuhi, ljudje, ki so tako ali tako primorani nasloniti se na hrbet ljubezni pri svojem bližnjiku... S tem imenom pa so krstili tudi ljudi, ki žive na gruntu brez dela in uživajo zaslužen kot, košto in gvant. Kajpak vse v zelo pičli meri. Gruntarji navadno gledajo, da se jih čimprej znebe, ker jih čutijo kot nadlego in zajedavce. Posebno pa še, če je gruntar mlad, ki ne more starih ljudi, njihovih besed, navad, zgledov iz starih mirnih časov, zlasti pa naukov za življenje. Večji del so taki sobenjki in sobenjšce veliki siromaki in dostikrat si morajo iskati pravice pred sodniki. Imenujejo se tudi preužitkarji, kar pa pri nas ni tako v navadi.

Tudi Šimkovka — Bog ji daj vse dobro na onem svetu! — je bila sobenjšca take vrste. Ko je bila mlada, je služila po deželi, trapila moči po nepotrebnem, garala od sveta do nočnih ur, a njen zaslužek je bil majhen. Na kmetih poslov ne plačajo dobro, ker uračunajo kvar, tir, košto in gvant. Tako si ne more nihče takih dosti prihraniti. Šimkovka je skoparila, da se je reklo. Ničesar si ni privoščila, in druga dekleta so se ji posmihala. A ona se zanje ni menila. Njen oče je bil kajžar, ona kajžarjeva hči, njeni otroci bodo pa gruntarji. Da, bodo, pa če se ves svet postavi na glavo, pri moji veri, se je pridušala in sklepala račune, kadar ni mogla zvečer spati. Bodo že videli! Šimkovka ni kar tako, ker zna ceniti vsak vinarček. Tako je večkrat pametovala in si sama sebi dajala moč in odpornost.

Ker je bila pridna, no, tudi zala je bila še dokaj, jo je zasnubil rajnci Šimek, ki mu je oče zelo pozno izročil polovico grunta in nekaj denarja. Pa nista bila dolgo srečna. Mina mu je rodila hčer, potlej je on zbolel. Hodil je k dohtarjem, v špitale in toplice, a vse skupaj ni nič zaleglo. Pognal je skoraj ves svoj denar in pričel krcati grunt: njivo za njivo, hosto za hosto. Mini je bilo hudo, ko je videla, kako gre grunt rakovo pot. Hudo ji je bilo tudi za bolnega moža, ki ga je v prsih tiščalo in mu sila močno kljuvalo, da je tudi sama slišala. Skrbela jo je hči Minka, ki je bila zmeraj bolj blede kakor sveta Katarina v farnem oltarju. Šimek je bil na vse zadnje primoran pod ceno prodati grunt, izgovoriti sebi in Mini kot, za hčer pa že ni mogel več napraviti. Ta bo še dolgo živela in bo lahko delala, je utemljeval kupec, odvozel Amerikanec. Šimek je potlej kmalu iztegnil svoje kosti in navček mu je zapel nagrobno pesem. Mina je jokala, Minka pa je postala pri Amerikancu pastirica. Kako ji je bilo tesno pri srcu, ko se je morala preseliti v šibeljce, kamor so postavili iz surovih desak zbito posteljo, polomljeno mizo in pokvedran žeselj! Sprva je jokala, molila in vila roke. Ljudje so bili usmiljeni z njo. Prijelo se je je ime sobenjšca Mina. In še danes, ko se je lahko že dvakrat obrnila v grobu, ji ne pravi nikoli nihče drugače kakor sobenjšca Mina ali sobenjšca Šimkovka.

Potlej se je privadila. Ker je bila močnega zdravja, je lahko pomagala, čeprav ji ni bilo treba. Brez dela ni mogla biti. Novi gospodar jo je imel rad, ker ni sitnarila kot druge sobenjšce. Tudi pritoževala se ni nikoli. Kadar ji je bilo hudo, je požrla grenkobo in globoko zavzdihnila: »Za duše v vicah in za rajnkega moža!« je vselej rekla in dodala še vzklik: »Jezus, Marija, Jožef!« To je ponavljala zjutraj, opoldne in zvečer, ko je legala k počitku.

Lica so ji usehnili, žile so ji povsod izstopile, koža se ji je čezmerno posušila in Šimkovka je začutila, da se stara, da je prav za prav že stara. Nič več ne razume otrok, niti gospodarja, ki vendar ni več tako mlad. Včasih je šla kam v vas, toda ker so ji tudi tam rekli, da je stara, je ostajala doma, prišla za lažja dela, dokler se ni utrudila in potlej ležala na soncu ali na postelji v šibeljcu. Takrat je zmeraj molila za moža, za Minko,

ki se mora vdinjati za deklo, za svoje starše in za ves nesrečni svet. Ljubila je ljudi in težko ji je bilo umreti.

Bolehala prav za prav ni nikoli. Za svoja leta je bila kar trdna. Samo predlansko jesen je bila zelo slaba, da so ji morali držati svečo. Vaščanke so pa vse noči prebile ob njeni postelji, jo ležile s čajem in čakale smrti. Zime ne bo učakala, so govorile. Kaj šele pomladi!

A stara sobenjšca je sanjala:

»Pomlad, pomlad, sonce, ki tako lepo greje.«

In iz srca si je zaželela zelenih trat in toplega, prijetnega sonca. — Vso zimo je potlej prekrehalo do pomladi. In vsi, ki so pričakovali smrti, so se čudili.

Mati pa je govorila:

»Da, da, če bi bil rajnci tako močnega zdravja, bi bil še danes zdrav, in imela bi zdrave otroke. O, kako veliki bi že bili!«

Spomin jo je zadel v živo. Skrivaj si je otrla solzo, ki ji je omočnila oko.

Spomladi je hodila na sonce pred hišo. Sedela je na klopi, ogovarjala mimoidoče, krehala in gledala v sonce.

»Zime ne učakal!«

A ni se zmenila za smrt. Kaj bo vendarle smrt počela z njo? Stara je in grda. Mlade ima rajši, ker so še zali. Tako je pogosto pametovala z ljudmi, če je kdo postal pri njej in jo poslušal. Drugače ni pustila nikogar govoriti; tudi poslušala ni nikogar. Govorila je samo ona.

»Stara sem in stari imajo besedo!« je zabrusila vselej hčeri ali gospodarju, ko se je kregal nad njo, kadar je bil pijan ali siten, če je preveč žujnjala.

Pomlad se je prelevila v poletje. Sobenjšca je poiskala svojo črveno gorjačo, zavila med zoreče njive h kapelici, ki jo je postavil še njen mož v čast lurški Materi božji, da bi ozdravel. Tam je preklečala in premolila po vse ure. Potlej se je počutila vselej bolj zdravo in močno.

»Še deset križev bo prišlo nadme,« je polglasno brundala, smukala klasje, drobila zrnje v pest in gledala, kako zori. »Vsaka stvar je zrela ob svojem času. Čez deset križev bom tudi jaz.«

Ko so jo kmetje videli tako pohajati po poljih, so se ji smejali in klicali od daleč:

»Še boš živela, še. Nebesa so ti odklenkala.«

Gadnar, njihov sosed, majhen gruntar — za strgano cunjjo zemlje je imel in kopico lačnih otrok — pa se je vedno norčeval. Drazil jo je s smrtjo, peklom in rogači. Sobenjšca je bila huda nanj. Kar tresla se je od togote in glas ji je trepetal. Zvečer ni mogla jesti in tudi spala ni. A potlej je bila spet dobra. Šla je na sonce, legla in se grela. Tako ji je minevalo življenje.

V deželo je prideževalo in od hribov je zavel hlad. Sobenjšca je začutila, da je jesen in z njo mraz. Vsako jesen jo je streslo, zdaj še posebno, ko je bila stara... Rada je imela jesen, a zmeraj se je je bala. Pa ni vedela, čemu. Menda zaradi zime... A o tem ni nikomur potožila žal besede, še celo svoji hčeri ne, ki ji je zapupala vse težave. Spomnila se je smrti.

»Umreti bo treba,« se je vdala v mislih sama pri sebi.

Potlej je povedala svoje misli gospodarju, ki se ji je smejal in jo tolažil:

»Ej, stara, ne bo treba še, nel Kopriva ne pozebe. Ti si prava kopriva! No, saj škoda bi te prav nič ne bilo. Bi bilo vsaj enega manj na svetu in jaz bi svobodneje zadihal,« se je še pošalil.

Šimkovka pa v jok:

»Ti hudobec, kanalja, le počakaj! V pekel boš prišel. Smrt mi želiš. Jezus, Marija...«

In tresla se je od razburjenja. Spati ni mogla nič. Tudi Minka je opazila nekakšno spremembo.

Pa ji je bilo precej drugi dan boljše. Kadar je bilo jesensko sonce količkaj topleje, je šla vedno na kratek sprehod h kapelici. Tako je kapala tudi takrat... Nazaj grede jo je napravl dež. Podvivala se je, a je sredi pota onemogla. Klecnila je po tleh.

»Jezus, Marija...« se ji je izvil pritažen vzdih.

Dež je tiho lil svojo pesem. Sobenjšca si ni mogla pomagati. Bila je brez moči, čisto onemogla. Pričakovala je smrti. Videla jo je že. V belo rjuho je bila ogrnjena, škrtala je z zobmi in na rami je nosila velikansko koso. Preko koščenih usten se ji je plazil zloben nasmeh. Ha, ha, se je smejala kot stara coprnica s Kleka... Šimkovka je drhtela, mižala, se otepala in pričakovala trenutka, da zamahne s koso. O, da bi bil že vsaj ta trenutek mimo! To čakanje! Ta negotovost v gotovosti, ko vendar veš, da bo zdaj zdaj konec!

Nič ni vedela, kako in kdaj so jo vzdignili ter prinesli domov. Sam gospodar jo je lahko nesel. Tako lahka je bila! Saj je je bila sama kost in koža... Včasih se je malo zavedela, a precej spet blodila, hodila v sanjah po Kozjaku ali Breznem vrhu, klicala moža ali Minko in tiho ječala. Ko je prišel dohtar, je ugotovil pljučnico.

»Težko, če bo prestala,« je zmajal.

Minka je zajokala. Tudi gospodarju so prišle solze v oči. Zal mu je bilo za vse besede, ki jih je s slabim namenom rekel njej ali drugim o njej.

»Čakaj, stara, ko ozdraviš, ti prinesem najboljšega vina. Tistega rdečega, ki teče, da bi ga sam Bog pil. In žganja skuham, da ti ne bo grlo vedno suho.«

Minka ga je hvaležno pogledala.

Tako se je bolezen vlekla nekaj tednov. Včasih je kazalo na boljše, in vsem so se jasnila lica, večkrat pa so morali držati svečo in imeli pripravljenega otroka, ki naj bi obvestil mežnarja. Tudi gospod župnik so že obupali nad njenim življenjem. Prihajal je zelo porredkoma.

Boljše pa je bilo v tem, da je lahko govorila. Jadikovala ni. Minki je dajala nauke za življenje, gospodarju pa nasvete, kako naj gospodarji, da ne bo zapravljal težko prigranega grunta. Nekoč, ko ni bilo nikogar v štibeljcu, se je skobacala s postelje, poskusila svoje moči ob gorjači, šla nekajkrat sem in tja in spoznala, da je prav za prav zdrava. Zunaj je bilo sonce tako prijetno toplo... čemu bi ne pogledala v sonce, v dolino, kaj počenjajo ljudje na vasi? Odprla je vrata in počasi lezla proti klopi pred hišo. Dobivala je moč.

»Bog me še noče k sebi,« se ji je dobro zdelo, ko jo je ščemelo sonce v očeh. »Življenje je lepo, škoda bi bilo umreti.«

Mimo je prišel Gadnar.

»No, sobenjšca, kako je? In zunaj sediš? Kaj si že zdrava?« Šimkovka se je prisrčno nasmehnila:

»Kakor vidiš! Še mi boste držali svečo. Bog me še noče k sebi. Mlade pobira, mlade. Jaz sem pa stara, o, zelo stara...«

Še je govorila, dokler se ni zmučila.

»Prav, prav,« je bil vesel tudi Gadnar. »Kaj boš umirala, ko ti ni treba. Dela nimaš in skrb. Kar živi! Jaz bi pa rad umrl, če bi ne imel žene in otrok. Ti otroci!«

Gadnar se je poslovil in zavil za hišo na njive. Mati je še dolgo sedela na soncu, risala z gorjačo v pesek, krtila z njo po zraku in pokašljevala. Kadar je imela

misli v glavi, jih je izgovarjala glasno kakor vsi stari ljudje.

Sonce je le počasi lezlo za hišo in pripihljal je hlad, sprva prijeten in lahek, a počasi je začelo zebsti. Drevje pred hišo na vrtu je šelestelo. Nad Liscem so vasovali oblaki. Zrak je bil čist in moder. Materi se je zazdelo — kar nenadoma ji je prišlo v glavo —, da se ustavlja čas. Pesem drevja je postajala otožna. Lisec mrk in oblačen, še muhe in mušice so nekam odletele, da jih ni bilo na spregled. Da, res, kakor bi se ustavljal čas. Čudni, neprijetni občutki so obdajali mater in tesno ji je bilo krog srca. Zaželela si je človeka in strah je je bilo samote in večernega miru. Da bi že Minka prišla! Saj ura mora biti pozna... Večerjo bo treba kuhati, živini nastlati, jo gnati na vodo in ji naložiti nove krme, za prašiče bo treba napraviti, o, koliko je dela, a še nikogar ni. Tako si je utemeljevala težnjo po družbi. Sicer pa je bila mnogokrat sama in nikogar si ni želela blizu. V ušesih ji je pričelo zvoniti; mati je pravila temu: čas zvoní... In to ji je bilo dobro znamenje. Čas se še ni ustavil. Če se človeku zdi, da se ustavlja čas, njegova zadnja ura ni več daleč...

»Jezus, Marija, Jožef!« je pobožno vzdihnili, se oprla ob gorjačo in klop ter skušala vstati. Toda noge so ji bile neposlušne. Nič krvi ni bilo v njih in sploh jih ni čutila. Kakor mrtve so ji visele s klopi... Saj bi še sedela, če bi sijalo sonce, a zunaj je bil mráz in pričelo jo je rahlo tresti. Zato je poskusila znova. Zbrala je vse svoje moči, se nekoliko vzdignila, a precej omahnila nazaj.

»Moram!« ji je polzela moč v misli.

Poskusila je znova. Dvignila se je že skoraj, a tedaj ji je spodrsnila roka, s katero se je opirala ob zid. Lovila se je, krtila z gorjačo, tipala z roko po zidu, da so se luščili kamenčki in odpadal omet... Ti trenutki so bili dolgi, dolgi kakor vse njeno življenje, težki so bili kakor vsi njeni križi, ki jih je vdano nosila. Padala je, videla prepad in smrt z velikansko koso na rami. Potlej je padla in udarila z glavo ob trdo klop. Iz prsi se ji je izvil globok vzdih. Drevje je bilo mirno, Lisec zavil v oblake. Čas se je ustavil...

Taka je vsa zgodba sobenjšce Šimkovke.

Da, taka je in takih je še mnogo. Izbral in po svoji domišljiji prikrojil pa sem samo eno. Naj bo zapisana v spomin pokojni Trlepovi materi, ki je leta in leta umirala, se bala smrti, da je trepetala pred njo, obenem pa jo v dnevih samote in zapuščeniosti klicala za rešiteljico. Zdaj je Trlepova mati rešena.

Nič me niso obvestili, kdaj je umrla. Saj me tudi niso mogli. Zagrebli so jo brez rož in brez petja, in težko verjetno, da še vedo, kje je njen grob...

Z njo me je družila hvaležnost. V dnevih, ko sem bil najbolj sam in zapuščen, lačen in strgan, mi je dala jesti in mi zašila suknjič, ki je zijal od groze...

In morda bi te zgodbe še ne napisal, če bi me ne prisililo domotožje po domači zemlji, ki sedaj trpi in ječi...

Trlepova mati, hvala vam za vse in tudi za poslednje!

Mestna hranilnica Ljubljanska

izplačuje »A vista vloge«
vsak čas

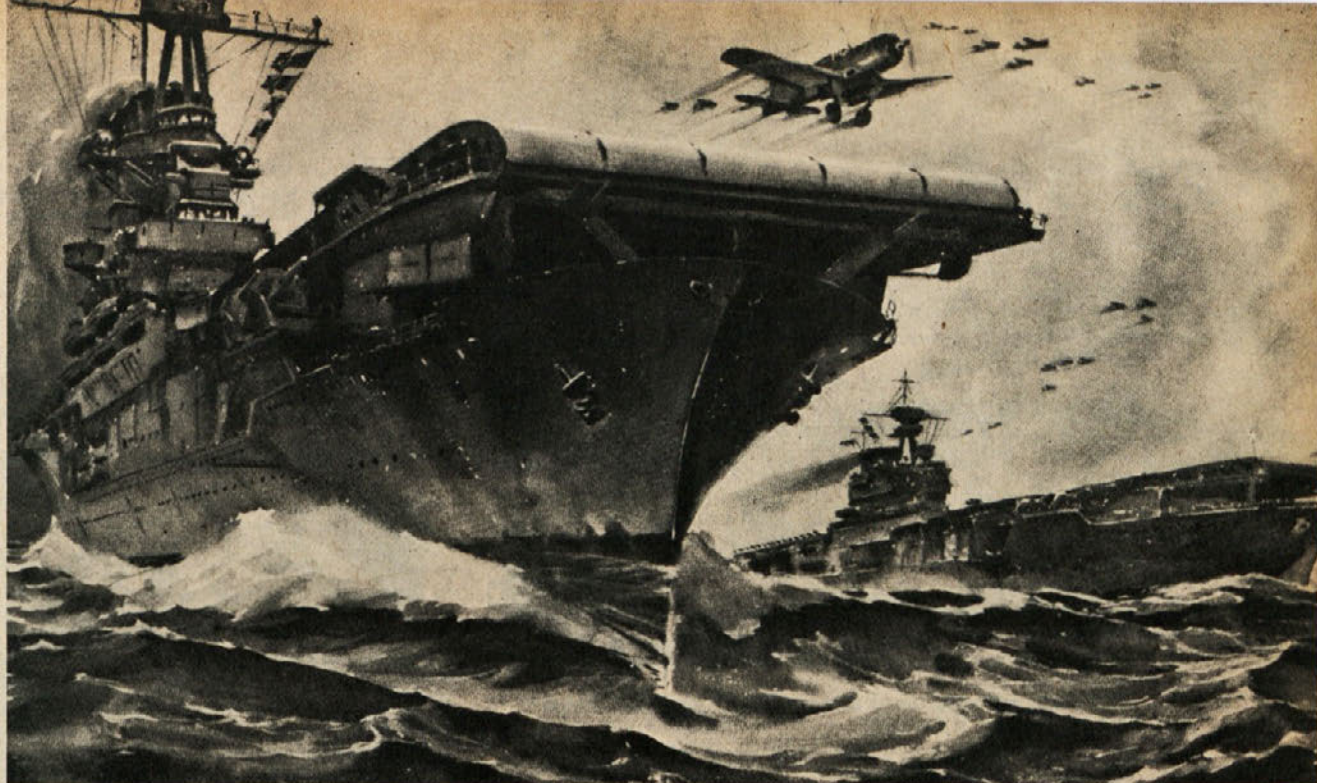
»navadne« in »vezane«
po uredbi

Pupilarno varna!

Sodno depozitni oddelek,
hranilniki, tekoči račun

Za vse vloge in obveze jamči
Mestna občina Ljubljanska

Ameriški letalono-
silniki vrste
»Wasp« in »Le-
xington«, potop-
ljeni pri Havaj-
skih otokih.

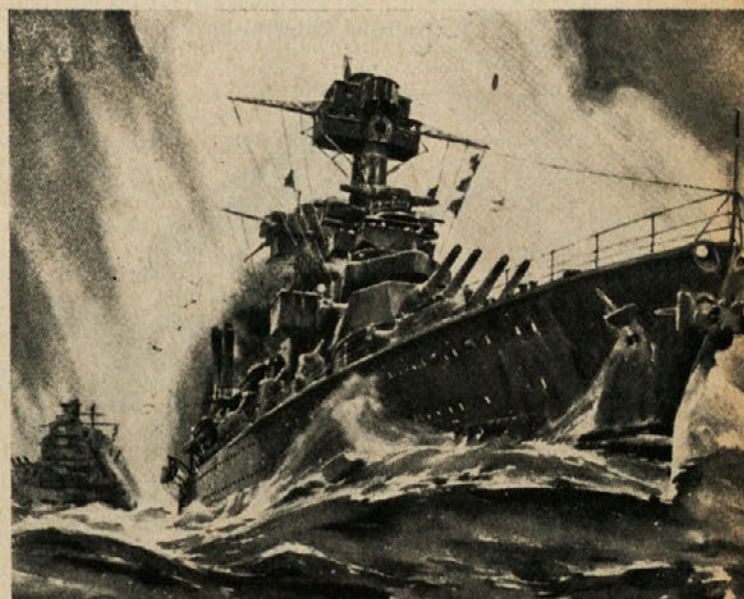
BRODOVJE - KI GA NI VEČ

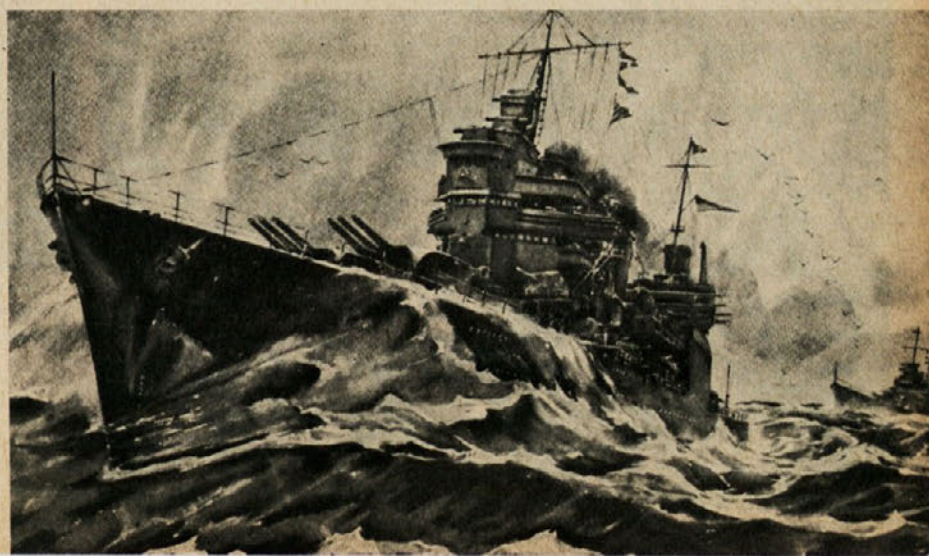
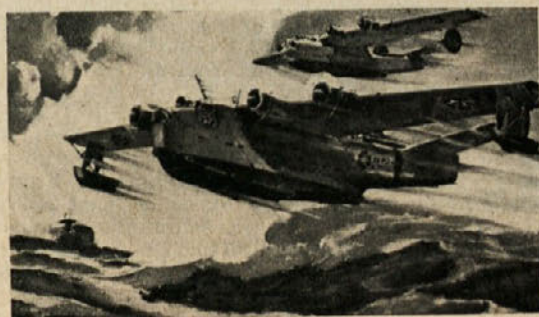
Na desni: Oklep-
nica vrste »Mary-
land«, ki jo je v
maju potopila ita-
lijanska podmor-
nica »Barbarigo«.

Na levi: Ameriški
rušilci, petrolej-
ske ladje za pre-
skrbo mornarice,
oboje zelo priljub-
ljen cilj italijan-
skih in nemških
podmornic; ame-
riška pomorska
letala, ki jih je šlo
na stotine v izgu-
bo med raznimi
bitkami na Tihem
morju.

Spodaj: Križarke
vrste »Astoria« in
»Phoenix«, ki jih
je bilo 16 potop-
ljenih v pomor-
skih bitkah za Sa-
lomonske otoke.

EX VOTO - ZAOBLJUBNE PODOBE PO SLOVENSKIH ROMARSKIH CERKVAH

Slovenske božje poti! Precej pisatelj jih je že opisalo, dobro, slabo, kakor koli že, vendar v toliki meri, da je že težko kaj novega povedati. Posebno še, če se človek zaveda, da ni pisatelj. Saj če bi hotel kaj tehtnega povedati, sem prepričan, da bi se dalo. Začel bi, kakor vsi naši dobri in stvarni publicisti zadnjega časa: »Že stari Grki in Rimljani...« Dobro vem, da bi bil to dober introitus v veličino snovi, in kar je glavno, nosil bi videz tehtnega, izčrpnega znanja ter bi imel uspeh. Toda, ker grem rad svoja pota, ne bom začel z antiko, posebno še, ker moram paziti, da brez spotike božje poti snovno povežem z naslovom: ex voto podobami. S tem ne izgubim »rdeče niti« in ta je, kakor so nas učili profesorji slovenščine, v vsaki leposlovni zadevi najbolj važna.

Romarske cerkve, farne ali podružnične, se ločijo od ostalih po bogatejših, večjih oblikah. Kdo ne pozna teh cerkva z mogočnimi, kmečko bahatimi pročelji, dvema stolpoma, obzidjem in tropo znamenj? Kako skromne so spričo njih navadne podružnice, dremajoče v zatišjih gozda, na robu vasi ali strmih gričih. Usoda vseh cerkva je povezana z življenjem. Tisti, ki oživlja podružnico, je cerkovnik in morda enkrat v letu vsa srenja, ko je praznik cerkvenega patrona in proščenje. Takrat se posedejo v prašne klopi zgarani vaščani in iščejo z očmi stare podobe na stenah, obokih in v zlatih altarjih. Toda ko ljudje odidejo, prekrije cerkev tišina, cerkovnik zaklene vrata ter gre po svojem poslu, edino po-

stolke, ki gnezdijo v stolpih, oživljajo samoto. Romarske cerkve pa so odprte leto in dan. Kakor so skrbi in težave, ki tarejo ljudi na poti leto in dan. Bog ve, od kod prihajajo romarji. V tujih, nenavadnih nošah, s tujim naglasom v govoru, prosijo dan za dnem tolažbe in zdravja mogočne zaščitnike cerkva. Morje je težav,

Ex voto na žalostni gori pri Mokronogu.
(Foto Etnografski muzej.)

Še ena zaobljubna slika z Žalostne gore pri Mokronogu.
(Foto Etnografski muzej.)

ki jih v cerkvenem polmraku ali na »svetih stopnicah« ali ob znamenjih zaupajo božji pomoči. Odhajajo potolaženi eni, da drugi stopajo po njihovih stopinjah. Potem se bližajo veliki prazniki, »shodi« in takrat se zgrinja ljudstvo od vseh strani. Romarski »vojvode« pripeljejo trume romarjev, glasno molijo, pridigujejo. In to niso pridige, naučene, umetno zavite; to je govor kmečkih samoukov, rastoč nekje iz temnih globočin bistva preprostitih duš. Kakor je tudi romanje v bistvu zagonetno. Nekje sem bral, da so božjepotni kraji, kjer se zbirajo naši kmečki ljudje, mesta ljudske zabave in da je gon preprostih ljudi uglasen le na skrito željo po skupnem sproščenju, kakor ga najdejo meščani v letoviščih. Toda to ni resnica; misliti moramo na čas silovitih zagonov verskega čustvovanja v srednjem veku in v baroku. Tedaj se je ljudstvo razgibalo do temeljev. Bil je to čas čudežev, videv in silnega romarskega razmaha. In poslednjega je treba razumeti predvsem v verskem čustvu in morda v neki neznani, v praglobočinah ljudske duše speči želji po gibanju, ki je posledica nekega nerazumljivega nemira. Ta je dobil zadoščenje prav v dejanju potovanja v tuje kraje. Onstran romanja so pojavi, ki so bolesteni: skakači in bičarji v srednjem veku. Nikdar ne bomo mogli življenja oddeliti v samo božje in samo posvetno: ob romarskih cerkvah so zrastle gostišča, stojnice, zagoreli so romarski ognji, zaigrali so godci, prav kakor v klasični Erjavčevi noči na Kumu.

Šumenje narodovega življenja okrog in med zidovi romarskih cerkva odmeva tudi na zanimivih podobah, visečih po navadi za ali ob oltarju. Upodobljena so čudežna ozdravljenja ljudi najrazličnejših stanov, ki

po navadi nosijo napis »ex voto«. To so zaobljubne podobe. Na njih leži dih preteklosti kakor prah, ki prekriva njihovo barvo. In ko si jih ogleduješ drugo za drugo, se nehote vživiš v čase njihovega rojstva. Kdo so bili ti srečni ljudje, ki so dali preprostemu podobarju, pa tudi dobremu slikarju ovekovečiti svoje ozdravljenje ali rešitev svojih dragih in svojega premoženja. Saj so nam ostale njihove podobe; pobožno klečeči se ozirajo na čudodelne prikazni visoko v oblakih — a vendar, ne vemo njihovih imen, težav in čustvovanja. V visokem plamenu gori grajska pristava. Nad njo na griču stoji grad. V ospredju pa je zbrana družba ljudi, ki so po vsem videzu njegovi lastniki. V nekam podeželsko plemiških oblekah so, s cenenimi barokami na glavah. Z razvnetim zadoščenjem kažejo na čudež. V oblakih se prikazuje Mati božja, med tem pa gori pristava, gori z neznanskim plamenom. Vihar nosi v zraku šope plamenov na druga poslopja. Leto nesreče je zapisano: EX VOTO 1768. Na zaprašenih podobah opaziš kos debele, preperle ladijske vrvi. Na sliki sami pa je upodobljena velika jadrnica na vihnem morju.

Zaobljubna slika na žalostni gori pri Mokronogu.
(Foto Etnografski muzej.)

Vesela gora: Ex voto, Tuškove freske iz l. 1776.
(Foto Etnografski muzej.)

Stara jadrnica, z razpetimi jadri, na penečem se morju, je polna prestrašenih mornarjev. Na oblakih sta prikazni žalostne Matere božje in sv. Roka. V oglu spodaj je okoren napis: Ex voto 1753. Kdo je bil ta mornar ali popotnik, ki je pred tolikimi leti prestal vihar in morda brodolom? Njegovo znamenje hvalečnosti visi še danes v cerkvi žalostne Matere božje na Žalostni gori mokronoški, dočim njegove kosti prhnijo Bog ve kod. Nešteto je ex voto podob v naših cerkvah s prizori ozdravljenj. Kakšne bolezenske nadloge so trle siromake, ne vemo. Včasih nam je naslikal podobar le klečečo bolnico, zahvaljujočo se svetniku ali svetnici, včasih pa tudi na bolniški postelji v preprosti kmečki ali meščanski hiši.

Kakor se izživljajo v romanju pristne težnje in želje preprostega človeka, tako so tudi ex voto podobe izraz do skrajne meje pristnega ljudskega umetnostnega hotenja. To so molitve, ki so dobile estetsko likovno obliko. Preproste, globokoverne, naivne. Kmetje v todobnih narodnih nošah, v kastorcu, irhastih hlačah, v rdečem telovniku, žene s pečo in zavijačko na glavi, klečijo ali stojijo v nerodnih pozah v krajini ali interjerjih. V naivni estetiki kmečkega podobarja je nekam vse domače. Kaj zato, če so postavile, ki fungirajo v čudežih, prevelike, okorne, kaj zato, če se v isti krajini vrši več čudodelnih dogodkov hkratu! To je lepotni kanon preprostega umetnika, ki slika to, kar se mu zdi važno — večje in izrazitejše, z nevažnimi pritisklinami pa si ne beli glave. Lepota je to, ki pritegne človeka z vso sugestivnostjo, kakor se dotakne srca sicer hripavo zapeta, utrujena pesem romarjev.

Slog slikarja samouka je po videzu okoren, a vendar skriva v sebi skrivnostna pravila, podedovana iz roda v rod. Zato je njegov vtis tudi monumentalen. Nekaj podobnega razberemo tudi z legende, ki je pripisana lepemu ex voto, ki je danes v Narodnem muzeju (št. 7768). Snov je zajeta z velikega požara v Kranju l. 1811., ko je vse pogorelo sedemindvajsetim hišnim posestnikom. V goreči hiši, v katero prodira od vseh strani plamen, kleči golorok mož in dviguje roki k razpeli. Poln kmečkega patosa je tekst:

»Leta 1811 ta 18ga Maja preke dvem popoldne, ko je celo mesto gorelo sim pritekel domu iz vpitjam, naglo ven čene bote usi sgoreli, šli so in sam sim ostal, in se malo pomudil. Hitim ven, ali ni bilo več mogoče, ker je že tudi use gorelo, poklekнем doli in molim: Zdej vidim de mi celi svet ne more pomagat koker sam ti o Bog! In blo mi je rečeno: Zad sekej na Besenčanovo plat. Nato rečem: Kako bom sekal ker nimam sekire, in blo mi je zopet rečeno: Okrog se obrni, in tako sim bil rešen.«

Zanimivosti iz nekdanjega zdravstva

Gobavost.

»Kuge, lakote, vojske, ognja, potresa — varuj nas, o Gospod!« molimo kristjani ob raznih prošnjih prilikah. Opravičeno, saj se vsakdo med nami gotovo še spominja, da je bral že bolj ali manj prijemljiv oris in prikaz onih dni, ko je katera od »šib božjih« bičala narode in ljudstva. Med najstrašnejše od nesreč, ki so prizadevale ljudi, pa smemo mirno šteti gobavost.

Sv. Martin in gobavec (Pietro del Dongello).

Ta strahovita morilka množice ni izbirala prav nič, kadar je stopala čez zemeljsko oblo, temveč je morila neusmiljeno in niso nikogar pred njo obvarovali ne »kupi zlata« in ne »koža gladka«.

Gobavost, ki jo zdravniška veda imenuje »lepro«, je nalezljiva bolezen. Povzroča jo poseben bacil, ki ga je l. 1873. odkril bakteriolog Armauer Hansen. Bacil je zelo podoben Kochovemu bacilu, ki povzroča jetiko in ima tudi nekaj drugih, Kochovemu bacilu popolnoma sorodnih lastnosti. Njegove mere znašajo: v dolžino 4–6 μ (μ znak za mikrom), v širino pa 0,3–0,4 μ .

Že stari grški in rimski zdravniki so šteli gobavost med strogo nalezljive bolezni, kakor nam pričajo nekateri spomeniki iz te dobe. Poznali so jo pa prav dobro tudi vsi drugi narodi v teh časih. Ohranjena nam je n. pr. listina iz časov Pipina (okoli l. 757.), ki je bil vladar Frankov, po katerem je bila gobavost n. pr. vzrok za ločitev zakona. Najširši obseg je pa zavzela gobavost kot skoraj nalezljiva, v časih celo prirojena bolezen v 11. stoletju, za križarskih vojska, ko je skrbel za gobave bolnike n. pr. poseben Lazarjev red, in v 13. stoletju, ko je dosegla vrhunec in pomorila največ ljudi. Pozneje je začela upadati, dokler ni skoraj docela izginila vsaj v Evropi.

Iz tega časa tudi izvira zelo razširjeno češčenje svetnikov Lazarja, Joba, Lupusa, Martina, Elizabete in drugih, ki so bili posebni priprošnjiki ljudstvu v tej hudi nesreči. Mnoga mesta so v zahvalo za varstvo pred gobavostjo postavila v svoje grbe sv. Martina, ki pomaga gobavemu bolniku. Iz teh dni je tudi nekaj zanimivih slik, zbranih za ta sestavek.

V tem času so osnovali tudi prve zdravstvene, odnosno v neki meri socialno-zdravstvene zavode, kjer so se zdravili ali preživljali svoje zadnje dni gobavi bolniki. Te zavode, ki so hkratu nastali v Franciji, Italiji, Nemčiji in drugih deželah, so običajno imenovali po raznih svetnikih, vendar je na splošno obveljalo ime »leprozorije«. Bolniki, ki so bili v takšnem leprozoriju,

so dobivali posebna oblačila in so lahko, če so bili manj bolni, prosjačili ob cestah in potih. Te obleke so pogosto izkoriščali v svoje namene razbojniki in roparji. Vse to, zlasti pa strah pred gobavostjo, je povzročilo nešteto varnostnih ukrepov, od katerih je nedvomno najbolj brezobziren ukaz Filipa Lepega, ki je odločil, da morajo gobave bolnike sežigati.

Leprozorije so običajno zidali daleč izven mestnega obzidja, kajti gobavi so bili izločeni iz družbe. Bolniki so se lahko — razen hudo bolnih — ukvarjali s poljedelstvom in se od njega tudi preživljali. Tako so okoli prvotnih stavb začeli delati še gospodarska poslopja in podobno, da je počasi iz leprozorija nastalo celo naselje gobavih.

Zelo zanimiva je pa bila uredba o poslovanju leprozorija. Uboge bolnike so sprejemali v zavode zastonj, medtem ko so bogati morali prinesiti s seboj v leprozorij toliko sredstev, da so lahko od njih živeli vse do smrti. Ostalega premoženja niso po smrti bogataša mogli prevzeti njegovi dediči, temveč je pripadlo revnim bolnikom dotičnega leprozorija. Vodstvo leprozorija je bilo v rokah upravnika, ki je bil običajno član tega ali onega reda, ki se je baval z zdravljenjem bolnikov in pomočjo siromakov. Priznati je treba, da so v teh časih storili prav gobavim bolnikom zlasti menihi obilo dobrega.

Osamitev gobavih je bila torej zelo stroga. Vsak gobavec je bil n. pr. izključen tudi v poznejših časih od zakonskega življenja. Le bolniki so se smeli med seboj ženiti in živeti še dalje v zakonski skupnosti v leprozoriju. Bila je celo posebna cerkvena uredba (našli so jo v knjižnici župnije sv. Nikolaja v Rütthenu iz razdobja 1681–1696), ki je uravnavala življenje zakoncev, če je kateri od njih obolev za gobavostjo.

Zdravljenje je bilo — kolikor smemo o njem govoriti — najrazličnejše, običajno seveda neuspešno. Kakor vsa

Sv. Elizabeta pri gobavcih. (Iz 15. stol.)

zdravila teh časov so bila tudi zdravila za gobavce polna raznih primesi, ki so jim pripisovali skrivnosten učinek in vpliv. V kroniki župnije oo. minoritov iz Sv. Vida v Halozah je ohranjeno eno od takšnih zdravil. Za današnje pojme je vse prej kakor okusno, kajti sestavljala ga je juha, v kateri so se kuhale posušene krastače.

Okrog gobavosti je nanizanih mnogo leposlovnih del. Ni jih treba navajati. Tudi mnogo svetlih likov se je izoblikovalo v delu in skrbi za gobavce. Spomnimo se samo sv. Elizabete, sv. Martina in modernega apostola gobavcev, pred nekaj leti preminulega patra Damijana.

Gobavi bolnik prihaja v leprozorij. (Iz 12. stol.)

Pionirji bakteriologije.

Bakteriologija je prav za prav moderna veda. Spominjamo se velikega dela prvakov bakteriologije Pasteurja, Kocha, Calmettea, Behringa in nešteti drugih, ki so vse svoje življenje posvetili znanstvenemu in praktičnemu raziskavanju najrazličnejših bacilov, bakterij in drugih malih organizmov, ki so vzročniki te ali one bolezni. Prav zanimivo je v kratkih obrisih pregledati vrsto vseh onih, ki so svoje delo posvetili bakteriologiji in s tem koristim vsega človeštva.

Naštejmo jih ob posameznih boleznih!

Kolero povzroča *vibrio cholerae*, ki ga je odkril l. 1883, eden največjih bakteriologov Robert Koch. On je odkril tudi leta 1880. istočasno z glavnim najditeljem Eberthom povzročitelja tifusa, ki ga je pa prvi izoliral in gojil na takozv. gojišču Gaffky.

Jetiko, ki je glavna socialna bolezen današnjih dni, povzroča bacil, ki ga je l. 1882. odkril tudi sloviti Robert Koch. Letos je meseca marca preteklo ravno šestdeset let od tega prevažnega odkritja.

Armauer Hansen je l. 1873. odkril povzročitelja gobavosti, ki je zelo sličen bacilu, ki povzroča tuberkulozo.

Influenca je posebno po svetovni vojni 1914—1918 morila obilo ljudi, pa tudi danes je še bolezen, ki prizadeva široke množice. Povzroča jo poseben bacil, ki ga je 1892 prvi ugledal in dokazal Richard Pfeiffer.

Vranični prisad je bolezen, ki nudi v svojem razvoju strahovito sliko grdih ran in tvorov. Povzročitelja je odkril 1849 Pollender, a so ga natančno raziskali Davaine, Pasteur, kakor tudi R. Koch.

Ob prebiranju Meškove »Črne smrti« bralec pogosto trepeti pred strahotami, ki jih je sejala med ljudstvo v nekdanjih dneh kuga. Bacila, ki povzroča to strahotno morilko ljudi v nekdanjih dneh, sta skoraj istočasno odkrila 1894. leta Kitasato in Yersin (ki je skoraj zatrdno slovenski Jeršin, potomec slovenskih izseljencev v Ameriki).

Hude pljučnice povzroča posebna vrsta mikroorganizmov, ki jih imenujemo koke, odnosno diplokoke, ki sta jih odkrila A. Fraenkel in Weichselbaum.

V spominu nam je še vsem epidemija meningitisa, ki je pred nekaj leti uničila mnogo mladih življenj. Njen vzročnik je tudi poseben kok, ki ga je l. 1887. prvi našel že omenjeni Weichselbaum.

Med morilke otrok štejejo opravičeno ljudje davico, ki jo povzroča poseben bacil, ki ga je l. 1883. prvi videl Klebs, natančno ga je pa leto dni pozneje obdelal in preiskal sloviti Löffler.

Strahotna bolezen je tudi tetanus, ki nudi sliko mučnih krčev, ki lomijo okuženega vse do smrti. Povzročja ga bacil, ki ga je 1885 odkril Nicolaier in leto pozneje tudi Kitasato.

Grda gnojenja ran povzroča po Gessardu leta 1882. odkriti bacillus pyocyaneus.

Med najstrahotnejše spolne bolezni spada brez dvoma sifilis, ki jo povzroča po Schaudinnu odkrita spirochaeta pallida (1905).

Navedel sem le najvažnejše mojstre bakteriologije. Ako bi se spuščali v posameznosti, bi lahko našli ogromno vrsto tihih, a vztrajnih delavcev, ki so pogosto svoje zdravje in življenje žrtvovali v boju za zdravje in rešitev človeštva. Vsem, ki smo jih tukaj omenili ali pa prešli, velja hvaležnost vseh ljudi.

Iz zgodovine toplomera.

Prvi je opisal toplomer, ki ga danes pozna in ve z njim ravnati že vsak otrok, v delu »Commentaria« 1625 Santorio, ki je živel v času 1561—1636. Prednike njegove priprave najdemo že v starem Bizantu, kjer sta Philo 210. leta pr. Kr. in Heron 100. leta pr. Kr. opisala pripravo, s katero se da zaznavati temperatura in sta jo imenovala termoskop. Santorio v svoji publikaciji navaja, da mu je bil vodnik Heron.

Santorijev toplomer je sestavljala krogla in pa ploščati del, ki sta bila zvezana s cevjo. V krogli je bila voda. Kroglo je bilo treba vzeti v usta ali dihati na njo, medtem ko se je ploščati del pritisnil na sree. Voda, ki se je zaradi ogrevanja začela raztezati, se je dvigala v cevi in kazala na posebnem merilu stopnjo toplote v človekovem telesu.

Prav zanimiv toplomer je sestavil in opisal l. 1646. Gerland. Sestavljen je bil v obliki žabe. Notranjost tega toplomera je napolnjena z alkoholom, zrakom in majhnimi steklenimi kroglicami, ki so tudi napolnjene z zrakom. Prve toplomere z alkoholom in enega celo z živim srebrom, pa so izdelovali v »Accademiji del Cimento« v Firenzi okrog let 1567—1667. Zanimivo, da so toplomer, ki je bil polnjen z živim srebrom, zavrgli, ker se je baje živo srebro premalo raztezalo.

Današnja oblika toplomeru je pa dal nemški optik G. D. Fahrenheit, ki je živel 1686—1763 v Gdansk. Za polnjenje toplomerov je uporabljal le alkohol in živo srebro. Okoli leta 1714. je izbral toplomeru tudi lestvico, ki jo je 1724 objavil v reviji »Philosophical Transactions«. Osnovni točki lestvice je postavil ledišče in vrelišče. Po njem sta izdelala svoji lestvici Reaumur (živel 1683—1757) in Šved Celsius (živel 1701—1744).

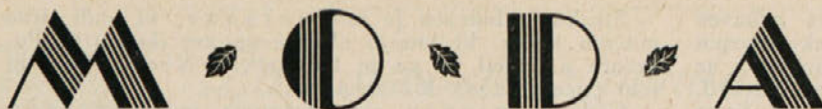
Praktično uporabo toplomera je vpeljal 1736 Boerhaave, a za merjenje vročine ga je začel uporabljati 1758 de Haen, zdravnik na Dunaju. Traube je 1867 priporočil brezpogojno merjenje vročine pri vsakem bolniku. Toplomer, ki ga uporabljamo za merjenje vročine danes, je pa sestavil E. Ehrle, ki je živel od 1843—1917 in nam tako dal v uporabo toplomer, s katerim je mogoče meriti temperaturo na različnih mestih telesa, kar je seveda zelo važno.

Kakor se zdi toplomer preprosta priprava, je bilo vendar treba obilo truda in dela, da smo dobili takšne toplomere, kakor jih poznamo danes.

Kakor se zdi toplomer preprosta priprava, je bilo vendar treba obilo truda in dela, da smo dobili takšne toplomere, kakor jih poznamo danes.

Sv. Martin pomaga gobavemu bolniku. (Iz 15. stol.)

Oblačilna izkaznica gre h koncu

1. Z malo točkami (največ 6) svetlo rjavega blaga lahko prenovite gladko temno rjavo obleko, ki vam je postala že vsa preozka. Precej širok prednji del je spredaj v pasu rahlo nabran, obleka se zapenja zadaj po sredi hrbta.

2. Približno 8 točk rabite za karirasto flanelo, iz katere napravite široko krilo z enobarvnim robom. Iz enobarvnega tvoriva, ki je seveda staro, je tudi život te preproste domače obleke.

3. Gladko črno obleko, katere gornji del ni več uporaben, lahko kombinirate s kakim karirastim blagom, iz katerega napravite gladek život z netopirskimi rokavi. Črni našiti progli vežeta krilo z gornjim delom in dajeta videz naramnic.

4. Z nekoliko drobno vzorčaste svile (4 točke za 1 m) lahko čisto izpremenite videz stari temno modri svileni obleki, ki ste jo nosili včasih v gledališče. Ves prednji del je položen v 5 cm široke gube, katere drži rahlo naguban pas iz istega tvoriva kot je ostala obleka.

5. Če pa vam je ostalo še dovolj točk za celo obleko, je najbolje, če si izberete čisto preprost kroj, katerega boste lahko vedno poljubno prenovili in spre-

menili. Naša slika kaže lepo popoldansko obleko iz vinsko rdečega volnenega krepa. V pasu in ramenih je okrašena z nabirkami.

6. Zelo preprosta temno rjava volnena obleka ima štiri velike našite žepe, ki so edini okras tega preprostega vzorca.

7. Pražnja črna obleka iz mehkega svilenega ali volnenega krepa ima oplečnik in široko pasu okrašeno z gostimi nabirkami.

8. Preprosta obleka za delo iz rjavo zeleno kariraste flanele ima štiri velike našite žepe in širok pas iz temno rjavega semiša.

Ce ste pa porabili že vso oblačilno izkaznico, lahko lanske obleke še vedno polepšate in prenovite na raz različne načine. Ovratniki in poškrabljeni pentlje iz belega pikčja se lepo podajo vsaki črni ali temno modri obleki. Našiti žepi iz črne ali barvaste bleščice (filterce), razni našivki iz črnih ali pisanih vrvic krasijo lepo vsako svileni obleko, možnosti je veliko, le malo iznajdljivosti in spretnosti je treba.

10 dobrih nasvetov gospodinji

1. Če ste opazili, da so se v kuhinjski omari naselile mravlje, jo morate najprej čisto izprazniti, nato odnotraj izmiti z zgoščeno raztopino galuna. Da se jih tudi v bodoče obranite, nasujte pod papir, s katerim so pogrnjene police, nekaj žveplenega cveta, ki ima za mravlje zoprn duh.

2. Večkratno ribanje kuhinjske mize si prihranite, če jo pogrnete vsak dan, ko čistite zelenjavo, s časopisnim papirjem, katerega vržete nato z odpadki vred v smeti.

3. Neprijeten duh po čebuli odstranite z rok, če si jih umijete v mlačni salmjakovi vodi. Nato dobro sperite z mlačno vodo.

4. Če ste se urezali v prst, ga pomočite v vodo, v kateri ste raztopili ploščico aspirina. Krvavenje se bo takoj ustavilo.

5. Moške hlače se na spodnjem robu tako radi obrabijo kljub debelemu traku, katerega ste prišli na notranji strani. Prišijte

zadaj velik gumb, tako da se blago hlačnice ne bo več zadevalo ob čevlji.

6. Če se je zlomila celuloidna punčka vaše hčerkice, jo lahko sami lepo popravite. Koščke celuloida od kake stare punčke položite za en dan v 90% alkohol, kjer se bodo raztopili. S tako dobljenim klejem lahko zalepite vsa počena mesta.

7. Če ste si preskrbeli osebno izkaznico, si nabavite še primeren kartonast ali celofanast ovoj, drugače bo izkaznica v kratkem času zmečkana in nečitljiva.

8. Ali ste že kdaj pomislili na to, kakšni ste, kadar jeste? Sedite enkrat, ko obedujete sami, pred zrcalo, mogoče bi se katera nelepih in hlastnih kretenj dala odvaditi.

9. Če se vam je pri likanju zasmodilo volneno blago, zmocite hitro dotično mesto, potresite ga s soljo in položite na sonce.

10. Kadar likate z električnim likalnikom, pazite, da ne boste, kadar prenehate, vedno vlekli za vrv, pač pa primite za stikalo, če hočete izključiti tok.

Opozorilo naročnikom! Vsi, ki imajo plačano naročnino samo za prvo palletje, se nujno prasiijo, da po priloženi položnici paravnajo naročnino za drugo palletje, ker jim sicer ne bomo več dostavili prihodnje številke. Uprava.

Lepo in preprosto perilo

Pralna svila za perilo je sicer na točke, ampak za 1 m je treba dati le 2 ali 3 točke in če jih niste še vseh porabili, bi bil sedaj primeren čas, da izpopolnite vrzeli, ki so nastale v omari za perilo. Najlepše in najfinejše je na roko šivano perilo, in če dobite za vsak kos primeren kraj ter ste vsaj malo vajeni šivanja, vam delo ne bo šlo pretežko izpod rok. Na roko vezeni zobčki, drobni plišéji ali nabirki so skoraj edini okras modernega perila, ki ni več obloženo z različnimi dragocenimi čipkami in tilastimi vstavki ko pred leti. Pri vsakem vzorcu, ki ga izbiramo, je treba najprej pomisliti, kako se bo pralo in likalo. Se tako očarljivo nabrana in z žametnimi trakovi okrašena nočna srajčka vam ne pomaga nič, če se po prvem pranju ne da več zlikati. Na naši sliki vidite nekaj preprostih, praktičnih vzorcev, ki so primerne za vsako postavo.

1. Preprosta nočna srajčka iz svetlo modre pralne svile je okrašena z drobnimi zobčki, ki so izvezeni na stroj ali na roko s temno modro prejico.

2. Ljubka nočna srajčka iz belega pralnega krepšatena ima prednjik okrašen z robčki in tremi čipkastimi vstavki. Zapenja se na levi rami ali zadaj po sredi nrbta.

3. Nočna srajčka iz svetlo zelenega krepdešina je ukrojena čisto po životu in ima visok pas. Okrašena je z drobnimi čipkastimi vstavki.

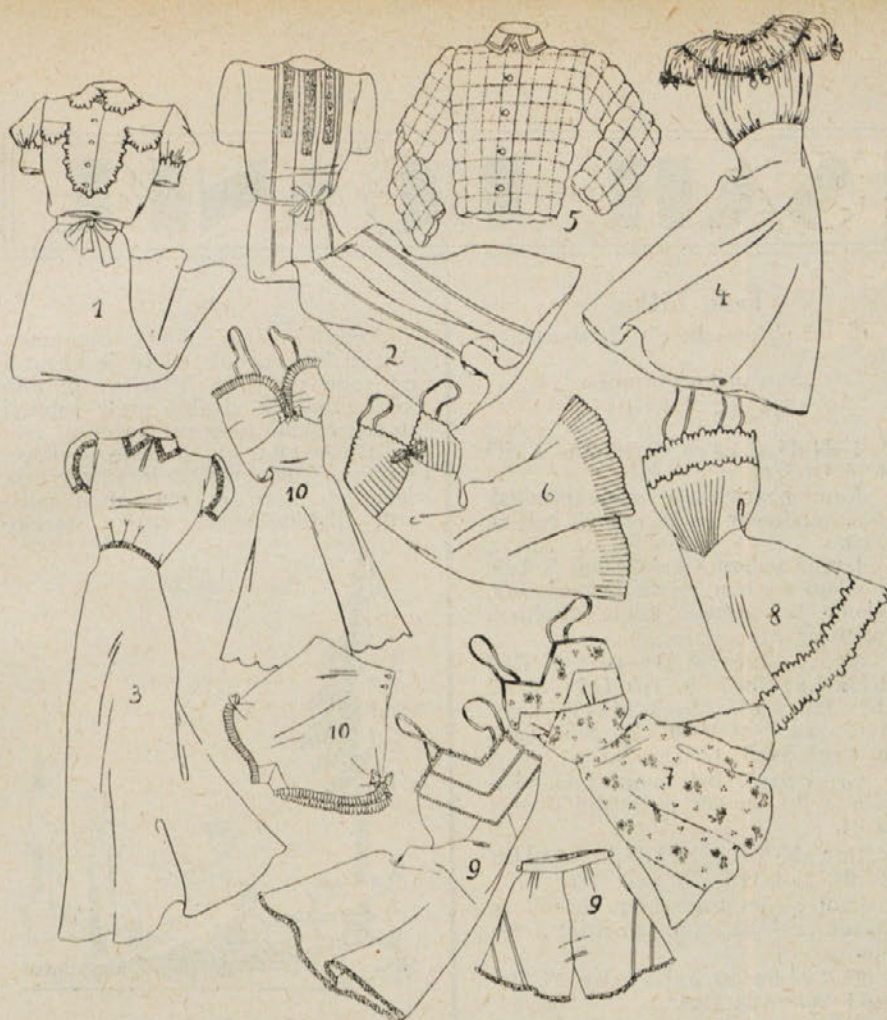
4. Bogata nočna srajčka iz svetlo lila stega krepdešina ima dolnji del krojen po životu, gornji del in rokavčki pa so močno nabrani. Trakovi iz istobarvne bliščeče se svile krasijo ta ljubki vzorec.

5. Topla nočna jopica iz belega krepšatena je podložena s tanko plastjo vatalina in podlogo iz bele flanele. Vse skupaj je prešito v obliki kvadratov, da se pri pranju ne premika.

6. Krilna kombineza iz svetlo modre pralne svile je okrašena z gostimi robčki in obrobljena z belimi zobčki, ki so vezeni na roko.

7. Krilna kombineza je sestavljena iz drobno vzorčaste in enobarvne svile. Krilo je krojeno precej zvončasto.

8. Krilna kombineza iz svetlo rožnatega pralnega krepšatena je bogato okra-

šena z zobčki, ki so izvezeni z istobarvno prejico.

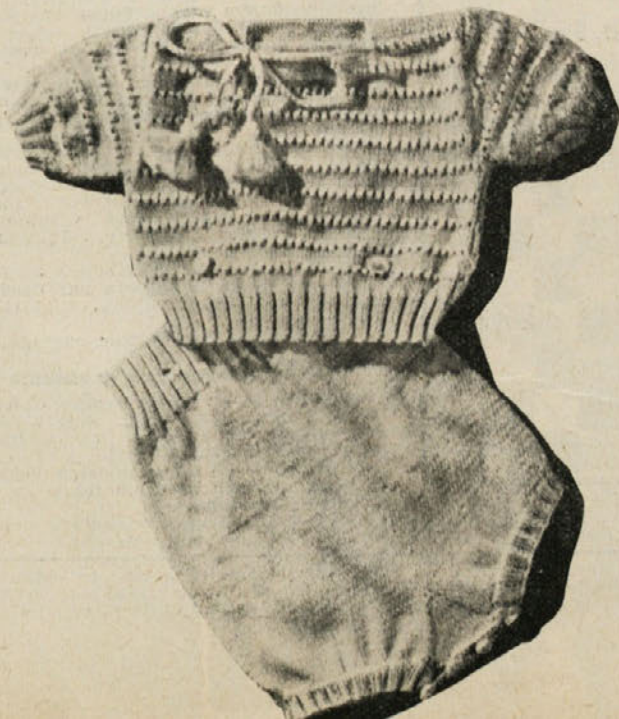
9. Krilna kombineza in hlačke iz svetlo modre pralne svile je okrašena z istobarvnimi drobnimi čipkami in dvema vrstama ažurja, ki je izvezen na roko.

10. Krilna kombineza in hlačke iz svetlo zelene pralne svile je okrašena s plisiranimi nabirki in ljubkimi pentljami iz istega tvoriva. Za pranje in likanje je bolj praktično, če so nabirki le nabrani na roko ali na stroj in ne plisirani.

Za Vašo dvelečno hčerkico

Potrebujemo: 15 dkg svetlo modre ali rožnate volne, dve pletilki št. 3 in 6 ne prevelikih belih gumbov.

Vzorec: Hlačke pletemo gladko, to je, 1 vrsto levih, 1 vrsto desnih p. Okoli hlačnice in v pasu pletemo 2 desni, 2 levi. Jopico pa pletemo v luknjičavem vvodu kot sledi: 1., 3. in 5. vrsta: same desne p., 2., 4. in 6. vrsta: same leve p., 7. vrsta: desne p., in sicer vzamemo 2 pentlji skupaj, nato nit samo ovijemo, vzamemo zopet 2 skupaj itd., 8. vrsta: same leve p., 9. vrsta: pletemo kot prvo, vzorec se od tu dalje zopet ponavlja.

Hlačke: Nasnujemo 80 p. in pletemo 2 desni in 2 levi 2 in pol centimetra visoko. Nato napravimo na vsaki strani prednjega dela hlačk po eno gumbnico na ta način, da snamemo 4 pentlje v razdalji 24 p. od roba. V naslednji vrsti zopet nasnujemo 4 p. tam, kjer smo jih sneli. Nadaljujemo 2 desni, 2 levi. Pri 5 cm višine snamemo 1 p., da se nam bo število pentelj pozneje steklo, ter začnemo pletti gladko. Pridamo trikrat po 1 p. na vsakih 12 vrst na obeh straneh, tako da dobimo 85 p. Nadaljujemo ravno in pri 25 cm višine začnemo oblikovati hlačnice. Za vsako hlačnico snamemo vsaki dve vrsti petkrat po 6 p., trikrat 4 p. Nato napletemo še dva vmesna dela v obliki trikotnika, ki se spodaj zapenjata z gumbki, ter ju vsijemo med hlačnice prednjega in zadnjega dela. Zadnji del pletemo kot sprednji ter ju sešijemo skupaj z gostimi šivi. Samo v pasu napravimo na vsaki strani po eno navpično gumbnico v isti višini kot prejšnje. Nato nasnujemo zopet okoli vsake hlačnice 78 p. na tanjše igle in pletemo 2 desni, 2 levi 8 vrst.

Jopica: Nasnujemo 78 p. in pletemo 2 desni, 2 levi 3 cm visoko. Nadaljujemo v luknjičavem vvodu 38 vrst, nato razdelimo delo na dva dela, da napravimo razporek. Pletemo 51 p., snamemo 1 p., pletemo 26 p., nato pustimo 51 p. na igli, da čakajo. Istočasno začnemo snemati za rokavno odprtino, in sicer dvakrat po 2 p. vsako drugo vrsto. Nato nadaljujemo ravno. Ko smo napravili 40 vrst za rokavno odprtino, pletemo 11 vrst samih desnih in snamemo nato dvakrat po 11 p. na vsaki drugi vrsti za ramo. Nato vzamemo tistih 51 p., katere smo pustili ter pletemo drugo stran prednjika tudi gladko. Rokavno odprtino napravimo ko pri prvem delu. Pri 32 vrstah pletemo borduro okoli vratu same desne, in sicer 25 p. 7 vrst. Snamemo teh 25 p. ter pletemo ramo z ostalimi 22 p. tudi same desne. Naredimo 11 vrst ter snamemo za ramo dvakrat po 11 p. vsaki dve vrsti. Hrbet pletemo kakor prednjik, samo brez razporka in brez vratnega izreza. Borduro samih desnih naredimo v isti višini kot pri prednjiku, to je zadnjih 11 vrst.

Rokavei: Nasnujemo 46 p., pletemo 2 desni, 2 levi 1 in pol cm visoko. Nadaljujemo v luknjičavem vvodu. Nato širimo rokav tako, da pridamo na vsaki strani 11 p. vsako drugo vrsto. Pri 23. vrsti začnemo oblikovati okrogolino rokava tako, da snamemo vsako drugo vrsto na obeh straneh 4 p., devetkrat 2 p., ostalih 26 p. snamemo naenkrat.

Posamezne dele sešijemo skupaj z gostimi vbodi, prišijemo 6 gumbov in nakvačkamo verižico z dvema čopkoma, katero vpeljemo v razporek, ki se ob vratu zavezuje.

ŠAH - UGANKE

Trda bitka

(S šahovskega boja v Salzburgu)

Slovanska obramba

Keres — Stoltz

1. d4 d5 2. c4 c6 3. Sc3 Sf6 4. Sf3 e6 5. Db3

Keres papricira že svojo predjed. Okus modrecev se je odločil bolj za 5. e3.

Igrana poteza - kakor tudi 5. Lg5, ki so jo na tem mestu že poskušali, belemu ne prinese kakih otipljivih koristi.

5. ... dxc4 6. Dxc4 b5 7. Db5 a6 8. Lg5 Sbd7 9. Td1 Le7 10. a3 Lb7 11. e4 c5 12. e5 Sd5 13. Lxe7 Dxe7 14. Se4 0-0 15. Sd6 Tab8 16. dxc5 Sxc5 17. De2 Sd7

Grozi Sxe5. Beli mora vzeti skakača z lovцем ali pa jezdit domov na e4.

18. Sxb7 Txb7 19. Ld3 Tc7 20. Db1 h6 21. 0-0 Sc5 22. Le2 Tb8!

Črni se je prav dobro branil in napada zdaj na daminem krilu z vso ihto.

23. Td4 b4 24. axb4 Txb4 25. Tc1 Txd4 26. Sxd4 Dg5

Poteza je videti silnejša kakor pa je v resnici.

27. Sf3 Df4 28. Td1! Db4 29. Td4 Db5 30. b4!

Črna dama je lahkomišelnost letovala. Keres je dobil dosti možnosti, da si utrdi močen položaj.

30. ... Sa4 31. Ld3 Db6 32. Da1 Sc3 33. h5

Pošteno bi se urezal, če bi igral Lxa6, ker sledi Ta7! Če bi pa se odločil za 33. Dxa6, bi se ujel v skriti pasti Se2+! 34. Lxe2 Tc1+. Zato si je rajši odprl ventil za kralja.

33. ... Sb5 34. Tg4 Tc3 35. Lf1 Te2 36. Lxb5!

Ne meni se za grožnjo Dxf2+, če beli udari na b5. Zdaj pride do mičnih zapletov.

36. ... Dxf2+ Na axb5 pa pride 37. Da8 Kh7 ter 38. Df8!

37. Kh1 Se3 38. Dxa6 Tc1+ Beli je v trdnih postojankah, ki jih ni moči osvojiti s silo.

39. Kh2 Sxg4+ 40. hxg4 De3 41. Le2 Df4+ 42. g3 Dxg4

Bolje bi bilo, ko bi se lotil nevarnega b-kmeta.

43. Dd6 h5? Slaba poteza v časovni stiski. Zdaj pride udarec z gorjačo:

44. Dd8+ in črni se je vdal, ker pride na Kh7 Sg5+.

Huda borba, v kateri je Keres izkoristil nekaj medlih nasprotnikovih potez, okreplil svoj položaj ter Stoltza pritisnil ob zid.

1.

Pepe je imel doma zagoneten družinski zapisnik, ki se je ohranil od roda do roda. V njem je bilo zapisano: »Iz strahu pred roparji in tatovi smo naše premoženje, vsega 17.000 tolarjev in zlate verižice, pokopali na vrtu. Železna skrinja leži tam, kjer se točno ob dvanajstih opoldne senca visoke smreke

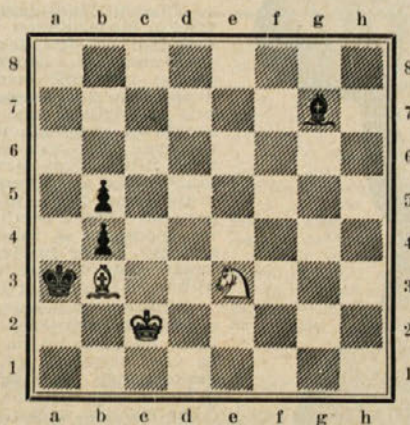

na vrtu konča. Zaklad naj bo last tistega, ki bo bral tole listino. Lipe in Urška Kumernik. Listina je bila spisana na Gospodov dan 10. junija 1887.«

Listina je bila prava. O tem ni bilo dvoma. Zato je šel Pepe s svojim prijateljem Loletom nekaj pred dvanajsto uro na vrt, kjer sta poskušala srečo. Konec sence sta kmalu našla. Precej je začela peti lopata. Krasno vreme je bilo. Sončno in toplo. Najprej je kopal Pepe, za njim pa Lole. Potem sta pa oba obstala s kislim obrazom. »Nič ne

Problem št. 58

Prof. E. Richter

Beli vleče in dobi

bo,« je menil Lole. »Nobene sledi po kaki skrinji.«

Jezna sta se vrnila v hišo. Ugrabala sta sem in tja. Pogovarjala sta se cele tri ure. Brez uspeha. Na videz...

2.

Fotograf je marljivega Pepeta dvakrat uščipnil, ko je bil pri svojem najljubšem poslu: pri urejanju svoje zbirke poštinih znamk. Obe fotografiji bi morali biti do

pičice enaki, a vendar so med njima tri malenkostne razlike. Oglejte si podobi prav natančno, pa še tako boste le z muko našli tiste tri neskladnosti!

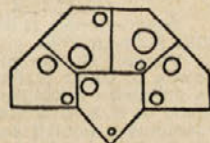
Rešitev ugank v 6.-7. številki

5 4 3 2 1

1. Oglej si nekoliko podobno, pa boš videl, po kako zapleteni poti so morale straže hoditi, da si niso druga drugi prekrizale poti.

2. Lipe bo moral plačati za liter rujnega. Najbolj oddaljeni kamenček namreč leži dve sto korakov vstran. Moral bo torej napraviti 20.000 korakov. To pa je okrog 15 kilometrov, ki jih v eni uri ne zmore nihče, zlasti še zato ne, ker se mora večkrat sklanjati.

3. Rešitev naloge, ki ni tako preprosta, kakor bi se na prvi pogled zdelo, vidiš na podobi.

4. Premenjati moraš: domina v levem zgornjem vogalu z dominoma ob levem spodnjem vogalu. Potem oba srednja domina ob levem robu z nasprotno ležečima dominoma te vrste ob desnem robu.

Vseh ugank ni nihče pravilno rešil. Pač pa jih je bilo mnogo, ki so bili prav marljivi pri reševanju in skoraj vse »pogrunjali«.

Od številnih imen smo navedli samo imena tistih, ki jim je bil žreb naklonjen: Jeromen Janko, Ježica (Majocchi, Kirurgovo življenje); Strupeh Tone, Mokronog (Grazia Deledda, Golobje in jastrebi); Sočar Miroslav, Ljubljana (Durych, Marjetica).

Rešitve ugank in problemov v tej številki pošljite do 1. oktobra na: Uredništvo »Obiska« (uganke ali šah), Ljubljana, Kopitarjeva ulica 6.

Reševalce čakajo knjižne nagrade.

Rešitev šahovskega problema

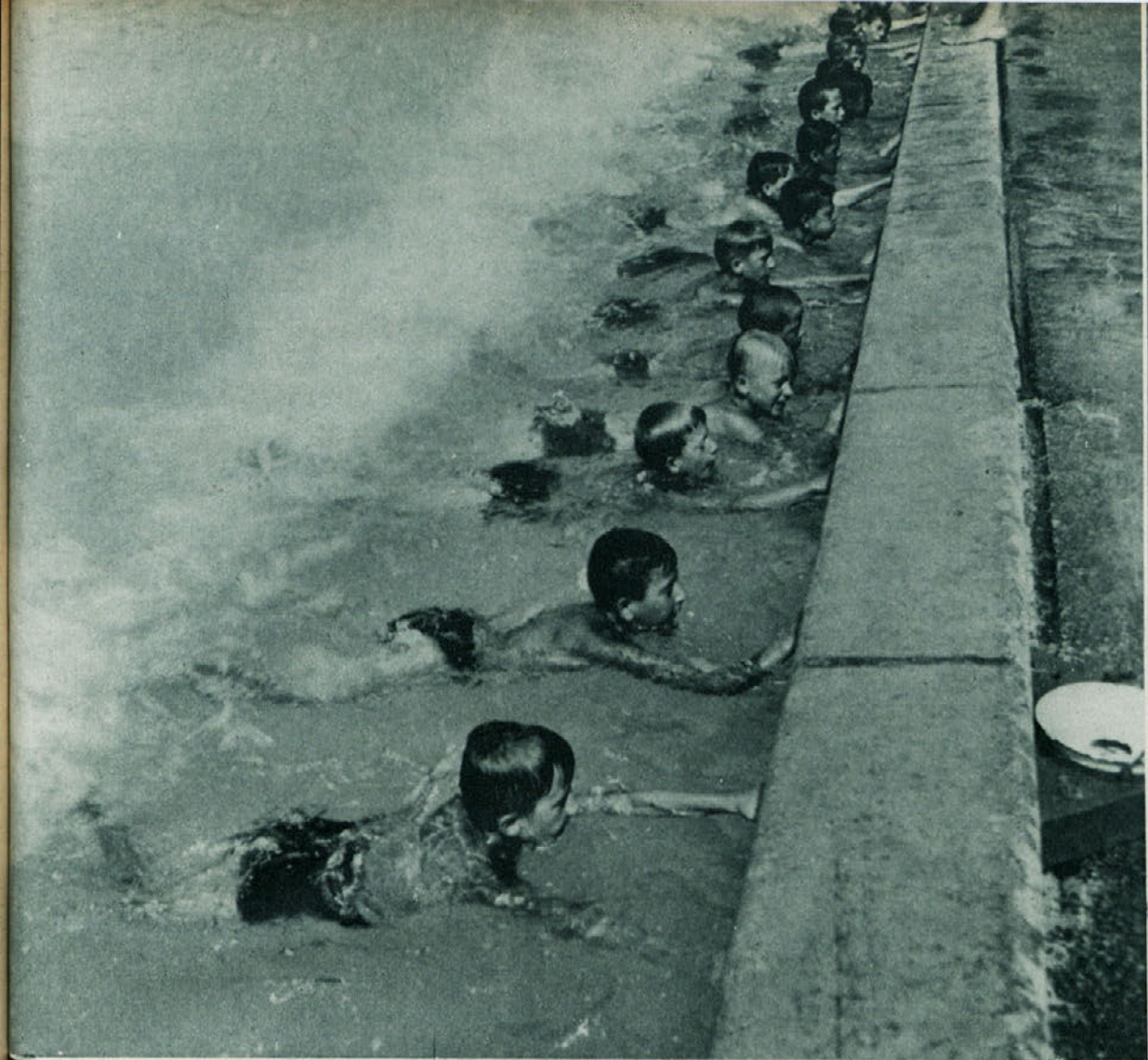
Problem št. 57: (Jožef Drnek): 1. Kh7! Grozi 2. Dh8, fxg2 (Sxg2, Sd3) 2. Se2, (Da7, Sxd3) ter neogiben mat v tretji potezi. Lepi barvni odmevi.

Problem je bil toliko zapleten, čeprav na videz ni nudil posebnih težav, da ga ni nihče brezhibno rešil.

Zato ostanejo knjižne nagrade za reševalce problema v tej številki.

Naročnina: za celo leto znaša 40— lir, za pol leta 20— lir, posamezna številka 4— lire. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice št. 17.915 ali pri upravi »Obiska« v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (Ničman). — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

*Naši
najmlajši
so vneti
za plavanje*

Dva prizora iz
mladinske pla-
valne šole na
ljubljskem
kopališču Iliriji

Zgoraj: šola v
vodi; spodaj:
plavalna šola
na suhem

»... že ajda zori«